

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOYUTLAMA BECERİSİNİ DEĞERLENDİRMEYE
YÖNELİK ATASÖZLERİ ÖLÇEĞİ'NİN PSİKOMETRİK
ÖZELLİKLERİNİN SAĞLIKLI BİREYLERDE
İNCELENMESİ

Hülya AYDIN

DİSİPLİNLERARASI ADLİ BİLİMLER ANABİLİM DALI
ADLİ PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Gülbahar BAŞTUĞ

ANKARA

2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOYUTLAMA BECERİSİNİ DEĞERLENDİRMEYE
YÖNELİK ATASÖZLERİ ÖLÇEĞİ'NİN PSİKOMETRİK
ÖZELLİKLERİNİN SAĞLIKLI BİREYLERDE
İNCELENMESİ

Hülya AYDIN

DİSİPLİNLERARASI ADLİ BİLİMLER ANABİLİM DALI
ADLİ PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Gülbahar BAŞTUĞ

ANKARA

2019

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Soyutlama Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Atasözleri Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin Sağlıklı Bireylerde İncelenmesi” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/ araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Hülya AYDIN

Tarih: 26.08.2019

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı
Adli Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında

Hülya AYDIN tarafından hazırlanan

“Soyutlama Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Atasözleri Ölçeği”nin Psikometrik
Özelliklerinin Sağlıklı Bireylerde İncelenmesi.” adlı tez çalışması
aşağıdaki jüri tarafından **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak
OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 26.08.2019

Prof.Dr.Erguvan Tuğba ÖZEL KIZIL
Ankara Ü. Tıp Fakültesi
Jüri Başkanı

Doç.Dr. Gülbahar BAŞTUĞ
Ankara Ü.Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Üye

Dr.Öğr.Üyesi Pınar DURSUN
Afyon Kocatepe Ü. Fen Edebiyat Fak.
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof.Dr. Mehmet AKAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	vii
Simgeler ve Kısaltmalar	viii
Şekiller	ix
Çizelgeler	x

1. GİRİŞ

1.1. Bilişsel İşlevler	1
1.2. Yürütücü İşlevler	2
1.3. Soyutlama Becerisi	6
1.4. Soyutlama Becerisi ve Psikiyatrik Hastalıklar Arasındaki İlişki	10
1.5. Soyutlama Becerisinin Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi	11
1.6. Atasözleri ve Psikolojik Ölçme Açısından Önemi	13
1.7. Adli Psikoloji Alanında Ölçek Geliştirmenin Önemi	21
1.8. Araştırmanın Amacı	22
1.9. Araştırmanın Önemi	23
1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	24

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli	25
2.2. Araştırma Grubu	25
2.3. Veri Toplama Araçları	26
2.3.1. Sosyodemografik Veri Formu	27
2.3.2. Atasözleri Ölçeği	27
2.3.3. Standardize Mini Mental Test (SMMT)	28
2.3.4. Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MOBİD; Montreal Cognitive Assessment-MoCA)	28

2.3.5. Mutfak Resmi Testi (MRT; Kitchen Picture Test-KPT)	29
2.3.6. Wechsler Yetişkinler için Zeka Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu (WYZÖ; Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised-WAIS-R) Yargılama ve Benzerlikler Alt Ölçekleri	30
2.4. İşlem	31
2.5. Verilerin Analizi	32
3. BULGULAR	
3.1 Araştırmada Uygulanan Ölçeklere Ait Ortalama Puanlar	33
3.2. Atasözleri Ölçeği'nin Diğer Değişkenler ile İlişkisi	33
3.3. Atasözleri Ölçeği'ne Ait Maddelerin Bilinmeme Oranları	35
3.4. Atasözleri Ölçeği'nin Faktör Analizi	36
3.5. Atasözleri Ölçeği'nin Değerlendiriciler Arası Güvenirliği	38
3.6. Atasözleri Ölçeği'nin Güvenirliği	38
4. TARTIŞMA	
4.1. Atasözleri Ölçeği'nin Güvenirliği İlişkin Verilerin Tartışılması	40
4.2. Atasözleri Ölçeği'nin Geçerliğine İlişkin Verilerin Tartışılması	41
4.3. Atasözleri Ölçeği'ne İlişkin Verilerin Genel Çerçeve de Tartışılması	41
4.4. Atasözleri Ölçeği'ndeki Maddelerin Bilinirlik Düzeyleri	42
4.5. Atasözleri Ölçeği ve Dil Becerisi Arasındaki İlişki	44
4.6. Atasözleri Ölçeği ve Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki	45
4.7. Atasözleri Ölçeği ve Eğitim Değişkeni Arasındaki İlişki	46
4.8. Atasözleri Ölçeği'nin Bilişsel Becerileri Değerlendirmedeki Rolü	47
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	
ÖZET	50
SUMMARY	51
KAYNAKLAR	52
EKLER	
Ek- 1.Sosyodemografik Bilgi Formu	62
Ek- 2. Atasözleri Ölçeği	63
Ek- 3. Standardize Mini Mental Test	64

Ek- 4. Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği	65
Ek- 5. Mutfak Resmi Testi	66
Ek- 6. Wechsler Yetişkinler İçin Zeka Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu Yargılama Alt Ölçeği	67
Ek-7. Wechsler Yetişkinler İçin Zeka Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu Benzerlikler Alt Ölçeği	68
Ek- 8. Atasözleri Ölçeği Yanıt Anahtarı	69
Ek- 9. Aydınlatılmış Onam Formu	72
Ek-10. Etik Kurul Kararı	74
ÖZGEÇMİŞ	76

ÖNSÖZ

Adli psikoloji alanında bireylerin psikolojik açıdan değerlendirilmesini sağlayan test ve ölçeklere ihtiyaç duyulmaktadır. Adli psikoloji alanında bireylerin bilişsel becerilerinin değerlendirilmesi konusunda yeni bilgiler elde edebilmeyi ve soyutlama becerisini ölçmeyi hedefleyen Atasözleri Ölçeği'nin alana kazandırılması planlanmıştır. Araştırma kapsamında soyutlama becerisini değerlendirmeye yönelik Atasözleri Ölçeği'ne ait araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Çalışma sürecince azmi, iş disiplini, çalışkanlığı ile örnek olan ve aynı zamanda bilgisi ve özverisi ile destek olan danışmanım ve sevgili hocam Doç. Dr. Gülbahar BAŞTUĞ'a katkılarından dolayı teşekkür ederim. Araştırma kapsamında desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Erguvan Tuğba Özel Kızıl'a teşekkür ederim. Araştırmaya katkılarını sunan Uzm. Psk. Sevinç KIRICI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Adli psikoloji yüksek lisans programı vesilesi ile tanıştığım, yardım ve tavsiyelerini benden esirgemeyen, her daim dostluk ve dayanışma içinde olan canım arkadaşlarım Fatma MAKAROĞLU, Damla TUFAN, Esra SÖYLEV ve Mihriban KIRCALLIOĞLU'na teşekkür ederim. Ankara'da evinin kapılarını bana açan dostum Emine GÜLAL ŞAHİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca destek, şefkat, ilgi ve sevgileriyle bana güç veren babam Ali AYDIN ve annem Şahhanım AYDIN'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

SİMGELER VE KISALTMALAR

α	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı
DAF	Differential Aptitude Tests
FAB	Frontal Değerlendirme Aracı
HBB	Hafif Bilişsel Bozukluk
ICC	Intraclass Correlation
KPT	Kitchen Picture Test
KMO	Kaiser- Meyer- Olkin
MOBİD	Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği
MRT	Mutfak Resmi Testi
SMMT	Standardize Mini Mental Test
TONI-3	Test of Nonverbal Intelligence-3
WAIS-R	Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised
WYZÖ	Wechsler Yetişkinler için Zeka Ölçeği

ŞEKİLLER

Şekil 3.1. Atasözleri Ölçeği'nin Yamaç Eğim Grafiği

37

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Katılımcıların Betimsel Özellikleri	26
Çizelge 3.1. Ölçeklere ait ortalama, aralık ve standart sapma değerleri	33
Çizelge 3.2. Atasözleri Ölçeği'nin Diğer Değişkenler ile İlişkisi	34
Çizelge 3.3. Atasözleri Ölçeği ile Mutfak Resmi Testi İlişkisi	34
Çizelge 3.4. Atasözleri Ölçeği'nin Eğitim Düzeylerine Göre t testi Çizelgesi	35
Çizelge.3.5. Atasözleri Ölçeği'ne Ait Maddelerin Bilinmeme Oranları	36
Çizelge.3.6. Atasözleri Ölçeği'ne Ait Faktör Analizi	38

1.GİRİŞ

1.1.Bilişsel İşlevler

Son yıllarda insan beyni ile ilgili konular pek çok kişide merak uyandırmaktadır. Beynin kapasitesi, özellikleri ve işlevleri gibi konular hakkında kitaplar yayınlamakta ve birçok araştırma yürütülmektedir. Bu çalışmaların yürütülmesinin bir sebebi insan beyni hakkında bilgi edindikçe bireyin düşünce, tutum ve davranışları daha kolay anlaşılabilmekte, daha kolay akıl yürütülebilmekte ve yargıda bulunulabilmektedir. İnsan beynini anlamak ve araştırmak bir bakıma kişilerin bilişsel işlevleri hakkında fikir sahibi olmak ve yargıda bulunmaktır. Bireylerin günlük yaşamlarını yönetmek, gelecekleri hakkında fikir yürütmek, plan yapmak, herhangi bir olguyu belleğe kayıt etmek veya öğrenme adına giriştikleri birçok eylem bilişsel işlevleri kapsamaktadır. Bilişsel işlev alanında meydana gelebilecek herhangi bir bozulma bireyin günlük yaşam aktivitelerini yavaşlatacak veya tamamen durdurabilecek bir etkiye sahiptir.

Bilişsel işlevler konusunu işleyen, araştıran veya çalışan bilimsel araştırmalar bilişsel işlevlerin çok kapsamlı ve karmaşık yapıların bir araya gelerek oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bilişsel işlevler arasında yer alan yürütücü işlevler planlama, problem çözme, yargılama, motivasyon gibi konuları içermektedir. Yürütücü işlevlerin alt başlıkları arasında yer alan bir kavram ise soyutlama becerisidir. Soyutlama becerisi en üst bilişsel beceriler arasında kabul görmekte ve bu becerinin yokluğunda yargılama ve muhakeme becerilerinde olumsuz durumlar ile karşılaşılabilir. Soyutlama becerisi hakkında elde edilecek veriler bireyin bilişsel işlevlerindeki herhangi bir bozulma hakkında ipuçları içermektedir. Bireyin bilişsel işlevlerini daha kapsamlı şekilde test edebilmek adına soyutlama becerisini değerlendirmeye olanak sağlayan bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma kapsamında soyutlama becerisini ölçmeyi hedefleyen atasözleri ölçeği geliştirilmesi amaçlanmıştır.

1.2. Yürütücü İşlevler

En çok kabul gören tanımıyla yürütücü işlevler plan yapma, işlemsel bellek, ket vurma, görev değiştirme gibi terimleri bünyesinde barındıran kapsamlı bir kavramdır (Hill, 2004). Sinir bilim alanında en önemli konulardan biri olarak kabul gören (Juroda ve Rosselli, 2007) yürütücü işlevler üst düzey sayılabilecek bilişsel kodlamalara sahip nöropsikolojik bir kavram olarak gösterilmektedir (Hebben ve Milberg, 2009). Bu bilişsel kodlamalar planlama, yargılama, motivasyon, problem çözme, ketleme, ve organizasyon gibi bilişsel aşamaların meydana gelmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesini içerir (Baddeley ve ark., 1991).

Yürütücü işlevler basitçe bireylerin hangi becerilerine sahip olduğundan çok, bu yetenekleri nasıl kullandığıyla ilişkilidir (Lezak, 1982 ; Ahçı,2016). Yürütücü işlevler duyguları kontrol etme, odaklanma, dikkati sürdürme, dürtüleri kontrol etme gibi kavramlardan oluşmaktadır (Archibald ve Kerns, 1999). Yürütücü işlevler bireylerin beklemediği, aniden gelişen karmaşık durumlar karşısında uyum sağlamasında ve yeni bir davranış geliştirmesinde destekleyici bir rol üstlenir (Fuster, 1997) ve günlük yaşam içerisinde ortaya çıkan problemleri çözebilme becerisi ve dikkati çeşitli yerlere yönlendirme esnekliğini sağlamaktadır (Olson ve Astington, 1993).

Yürütücü işlevlerin temel bileşenlerinden biri olan çalışma belleği bilgilerin işlenmesi sırasında belleği aktif hale getirerek yeni bilgilerin belleğe eklenmesine olanak sağlar (Baddeley, 2000).

Yürütücü işlevler değerlendirilirken en önemli nokta bireyin problem çözme becerisi ve ketleme davranışı yani aynı davranışı ısrarlı bir şekilde sergilemesidir. Örneğin, yürütücü işlevlerinde bozukluk olan beyin hasarlı kişiler aynı davranışı tekrar tekrar sergileyebilmektedir (Hauser, 1999).

Yürütücü işlevlerin alt bileşenlerinden biri olan problem çözme dört aşamalı bir süreçten meydana gelmektedir. Bunlar problemin saptanması, problemi çözmek için plan yapma, planı yürütme ve planı değerlendirip yapılan hataları düzeltme olarak tanımlanmaktadır (Zelazo ve ark.,2003). Luria (1973) problem çözerken ilk hedefin sorunun tanımlanması, ikincisinin de problemin çözülüp çözülmediğine odaklanıp başka stratejiler ortaya koymak olduğunu öne sürmüştür.

Diğer temel birleşenlerden olan ketleme ve esneklik ise yürütücü işlevlerin başka bir boyutunu oluşturmaktadır. Ketleme basit ifadeyle dikkati dağıtan unsurları ortadan kaldırarak hedefe yönelme ve aynı zamanda baskın ama uygun düşmeyen eylemlerin yürütücü işlevler tarafından elenmesi olarak kabul edilmekte, esneklik ise dikkati farklı bir yöne çevirme ve başka kavramlar arasında geçişlere izin verme olarak öne sürülmektedir (Diamond, 2006).

Tarih boyunca yürütücü işlevler prefrontal lobun durumuna göre eşlik eden bir mekanizma olarak görülmüştür. Bu alanda yapılan çalışmalar prefrontal lobun yürütücü işlevleri yönettiğini öne sürmektedir (Serino ve ark., 2006). Prefrontal lobun çocukluk döneminde yavaş bir seyirde olgunlaşmaya başladığı, ergenlik döneminde olgunlaşmayı tamamladığı bilinmektedir (Diamond, 1990). Yürütücü işlevler ile prefrontal lob arasındaki ilişki incelenirken dikkatin önemi vurgulanmaktadır ve bilgi işleme esnasında kontrollü dikkat sayesinde yeni veya istendik bir davranış ortaya çıkabilmektedir (Shiffrin ve Schneinder, 1977). Yüksek seviyedeki bilişsel işlevleri ifade eden yürütücü işlevler beynin prefrontal lobundaki faaliyetlerinden destek alarak insanların bilinmedik, yeni veya farklı durumlar karşısında uyum sağlamasını, yeni bir davranış veya yaklaşım geliştirmesini sağlar (Gilbert ve Burgess, 2008). Yürütücü işlevler en geniş anlamıyla prefrontal korteksin yardımıyla bütün bilgileri toplayan, birleştiren, bir formüle koyan, eyleme döken, sorgulayan, gerekirse güncelleyen ve yargılayan bir mekanizmadır ve bu sebeple yürütücü işlevler “bilinçliliğin odak noktası” olarak kabul görmektedir (Stuss, 1987). Lezak’a (1983) göre kişide duyuşsal, motor veya bilişsel bozulmalar var olsa bile yürütücü işlevlerin çalışır olması durumunda birey hayatını sorunsuz bir şekilde devam ettirebilmektedir.

Yürütücü işlevler nörolojik açıdan ele alındığı zaman beynin prefrontal kısmı ile ilintili olduğunu savunan araştırmaların yanında bu işlevlerin beynin bütün kısımları ile ilişkili ve karmaşık bir yapıya sahip olduğunu savunan araştırmacılar da yer almaktadır (Zelazo ve ark., 2013, Miyaki ve ark., 2002 akt. Ereyi, 2016).

Bilişsel nörobilim beynin prefrontal bölgesi ile özdeşleştirdiği yürütücü işlevleri tanımlarken metakognitif yürütücü işlevler ile motivasyonel /duygusal yürütücü işlevler olarak iki kategoriye ayırmaktadır (Ardilla, 2016). Metakognitif yürütücü işlevler öz-farkındalık, üst-biliş, işleyen bellek, soyutlama ve problem çözme gibi karmaşık bilişsel işlemleri içermektedir. Duygusal ve motivasyonel yürütücü işlevler ise duygu ve davranış arasındaki bağı kurmayı, dengelenmeyi, biliş ve motivasyon ilişkisini düzenlemeyi içermektedir (Ardilla, 2016). Bu duruma benzer şekilde bazı araştırmacılar yürütücü işlevleri soğuk ve sıcak olarak iki gruba ayırmaktadır. Sıcak yürütücü işlevler daha çok duyguları düzenleme ile ilintili olup orbitofrontal korteks bu bölümden sorumlu tutulurken, soğuk yürütücü işlevler ise esneklik, plan yapma gibi kavramlar ile ilişki olup dorsolateral korteks tarafından yönetilmektedir (Zelazo ve Müller, 2002).

Yürütücü işlevler arasında yer alan problem çözme, zamanı kullanma gibi beceriler insan zekasına atıfta bulunsa da yürütücü işlevler ile zekanın birbirine eş değer olmadığı araştırmacılar tarafından öne sürülmüştür (Ardilla, 2018). Yürütücü işlevler ve kişilik yapısı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise deneyimlere açık kişilik yapısı ile yüksek perseveratif (ketleyici) düşünce arasında pozitif ilişki bulunduğu ileri sürülmüştür (Yılmaz ve Kafadar, 2018).

Yürütücü işlevler araştırılırken, bu konuda kendi modelini veya görüşleri ortaya koyan araştırmacılara rastlanılmaktadır. Bunlardan bir olan Barkley (1997) yürütücü işlevlerin dört alt boyutu olduğunu vurgulamış, bunların çalışma belleği, duygu düzenleme, içselleştirilmiş dil ve davranışları analiz-sentez ederek yeniden yapılanma olduğunu belirtmiştir. Çalışma belleği sayesinde bireyler şimdiki zaman ile gelecek zaman arasında bağ kurarak plan yapabilmektedirler. Duygu düzenleme kişilerde dürtü ve duygu kontrolünü ve sosyal uyumu sağlamaktadır. İçselleştirilmiş

dil kurallarının öğrenilmesi, içselleştirilmesi ve bu kuralların takibinin yapılarak uyulmasını içermektedir. Yeniden yapılanma davranışların analiz ve sentezinden yeni bir davranış şeklinin geliştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Barkley, 1997). Barkley (2001) yürütücü işlevler ile öz-düzenleme becerisi arasında da bir ilişki bulmakta ve bu iki kavramın birbirinden etkilendiğini öne sürmektedir. Yürütücü işlevler bir bakıma uygun düşmeyen duygu, düşünce ve davranışları kontrol etme amacıyla çalışmakta ve bu yapıları düzene koymak için var olmaktadır.

Bir başka modele göre yürütücü işlevler üç temel kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar dikkat grubu, entelektüel işlevler grubu ve sosyal işlevler grubudur (Pennington ve Ozoff, 1996). Dikkat grubu odaklanma, dikkati sürdürme, çeldirici olay veya nesnelere rağmen dikkati sürdürme, dikkati başka bir nesneye veya olaya odaklama ve aynı anda birden fazla şeye dikkat etmeyi içermektedir (Robertson ve ark., 1997). Entelektüel işlevler grubu içerisinde ani gelişen olaylar karşısında strateji geliştirmeyi sağlayan bilişsel esneklik (Heaton, 1981), planlama, yaratıcı düşünme ve soyutta düşünme bulunmaktadır (Uzun, 2017). Sosyal işlevler grubu ise daha çok bireyler arası ilişkilerde uyumu sağlayacak ve devam ettirebilecek becerileri kapsamaktadır (Öktem, 2013).

Yürütücü işlevler ilgili bireylerin gelişimsel dönemleri ile ilgili araştırmalara literatürde rastlanılmaktadır. Örneğin, genç yetişkinlerin tehlikeli ve riskli davranışlara yönelmemesinde yürütücü işlevlerin önemi vurgulanmış, zayıf yürütücü işlevlere sahip genç yetişkinlerin riskli davranışlara daha kolay yönelebileceği gözlenmiştir (Reynolds ve ark., 2019). Yürütücü işlevler üzerinde yaş faktörünün etkili olduğu, ergenlikle dönemiyle birlikte bu becerilerin daha etkin kullanıldığı, yaşlılık ile birlikte bu becerilerde yavaşlama olduğu görülmüştür (Sandor, 2018). Son yıllardaki araştırmalar yürütücü işlevler ve bellekte bozulmaların yaşla artış gösterdiğini, bu iki yapıdaki bozulmaların birbirini etkilemesine rağmen her iki bilişsel işlevin kendi içinde daha spesifik araçlarla ölçülmesine ihtiyaç duyulduğunu öne sürmektedir (Craik ve ark., 2019).

Yürütücü işlevleri değerlendirebilmek için Standardize Mini Mental Test (SMMT) ve Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MOBİD) gibi tarama testlerinin yanında Wisconsin Kart Eşleme Testi ve Frontal Değerlendirme Aracı (FAB) da yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yürütücü işlevlerden birisi olan yargılama bir sorundan kurtulmak için uygun stratejiler üretmek, uygun hedefleri belirlemek, bir fikirden diğerine geçmek, farklı eylem yollarının olası sonuçlarını değerlendirmek, uygunsuz yanıtları engellemek, amaca yönelik davranışı başlatmak ve yürütmek gibi çeşitli çözüm yollarını içermektedir (Duke ve Kaszniak, 2000; Karlawish ve ark., 2005; Rabin ve ark., 2007). Yargılama becerisini ölçmek amacıyla çeşitli ölçekler geliştirilmiştir. Bu ölçeklerden birisi olan ve Mansbach ve ark. (2013) tarafından geliştirilen Mutfak Resmi Testi (MRT) pratik bir şekilde uygulanabilmesi mümkün olan bir ölçme aracıdır. MRT bir görsel malzemedan oluşmakta ve bireylerden görsel uyarıcıda var olan sorunlar için çözümler üretmesi istenmektedir. Ülkemizde MRT'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür (Kırıcı, 2018). Bu çalışmada MRT kullanılarak bireylerin soyutlama becerileri ile oldukça ilişkili olan bir başka yürütücü işlev olan yargılama becerileri değerlendirilerek soyutlama becerisi ile olan ilişkisi incelenecektir.

Yukarıda görüldüğü gibi yürütücü işlevlerin içerisinde birçok bilişsel beceri bulunmaktadır. Bundan sonraki bölümde bilişsel işlevler arasında önemli rolü bulunan soyutlama becerisinden (Lancker, 1990) söz edilecektir.

1.3. Soyutlama Becerisi

Psikolojide soyut düşünme (abstract thinking), soyutlama (abstraction), soyutlama becerisi (abstraction ability) olmak üzere çeşitli kullanımlara rastlamak mümkündür.

Soyutlama becerisinin tanımını yapmadan önce soyutlama ve soyut düşünme kavramları hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Soyutlama kavramı genel olarak karmaşık bir yapıya sahiptir ve literatürde çeşitli tanımları mevcuttur. Soyutlama maddi olan bilgilerin daha kavramsal ve sembolik hale gelmesi olarak ifade edilmektedir (Çüçen ve Ertürk, 2008). Soyutlama yeni kavramların öğrenilmesi veya kazanılabilmesi için eski ve öğrenilmiş kavramların yeniden düzenlenmesi ve yeni ile eski arasında bir ilişki kurulması olarak tanımlanmaktadır (Dreyfus, 2007).

Soyut düşünme, soyutlama veya soyut düşünce insan zihninin temel yapı taşlarından sayılmaktadır. Bu kavram bilişsel, gelişim, klinik ve sosyal psikoloji gibi birçok psikoloji biliminin alt dalını ilgilendirmektedir. Birçok farklı tanımı bulunmuş olmasına rağmen ortak payda olarak soyutlama kavramı bilginin işe yarayan en önemli kısımlarının ön plana çıkarılarak sunulması olarak varsayılmaktadır (Agerström ve ark., 2017).

Soyut düşünme bir düşüncenin kavramsal, simgesel, kuramsal bir biçime dönüşmesi olarak kabul edilmektedir ve bilişsel anlamda yeni bir bilgi elde edilirken bu becerinin işlevsel bir öneme sahip olduğu kuramcılar tarafından ortaya atılmıştır (Çüçen ve Ertürk, 2008).

Soyut düşünme yapısı gereği genellemeler içermesinden dolayı bireylere daha özgür ve esnek düşünme konusunda katkı sağlar (Smith ve ark., 2008). Psikoloji literatüründe soyut düşünme kavramı ilk olarak Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı'nda ortaya atılmıştır. Piaget Bilişsel Gelişim Kuramı'nda soyut düşünme yetisinin onbir yaş ve sonrasında başladığını dile getirmiştir. Piaget'nin tanımladığı "Formal İşlemsel Dönem" varsayımsal genellemeler ve soyut kavramlardan faydalanarak farklı bir durumdan bir başka duruma geçişi işaret etmektedir (Yavuzer, 1999). Soyut işlemler döneminde çocuk soyutlamaları kullanmaya başlayarak gerçekte var olanın ötesinde başka olasılıklarla ilgilenir ve yetişkin düşünme düzeyine ulaşmaya başlar (Aktaran: Hançer ve ark., 2003). Somut işlemler

döneminden soyut işlemler dönemine geçilmesi ile çocuk artık yetişkin gibi soyut düşünebilir hale gelir, yaş ilerledikçe soyut düşünme kapasitesi de yaşantıya bağlı olarak genişler. Piaget soyut düşünme evresini özümleme ve uyum kavramları ile açıklamaktadır. Ergen dünyayı anlamaya çalışırken var olan bilgilerin yerini yeni bilgiler almaya ve yeni bilgilerin içselleştirmesinden sonra bu bilgilere uyum sağlamaya başlar (Aydın, 1997). Soyut işlemsel düşüncenin birbiriyle bütünleşmiş olan dört ana özelliği bulunmaktadır. Bunlar olasılıkları anlama yetisi, hipotetik-tümdengelimli akıl yürütme, varsayımlara dayalı akıl yürütme ve kombinasyonel (birleşimsel)/sistematik akıl yürütme (Overton, 1990)dir. Piaget bu kavramlardan tüm bilişsel gelişim sürecini açıklarken faydalanmıştır.

Soyut düşünme ve bilişsel soyutlama bireyde var olan mantıksal veya matematiksel bilgilerin yanı sıra, gerçekleşme olasılığı ihtimal dahilinde olan varsayımlara ulaşabilecek bir yetiyi de temsil etmektedir (Ahioğlu ve Lindberg, 2011).

Soyut düşünmenin insanlar üzerinde olumlu etkileri olduğu, şematik süreçlerin hızlanmasına katkı da bulunduğu ve dolayısıyla insanların büyük resmi görüp daha geniş bir bakış açısıyla olayları değerlendirebildiği düşünülmektedir (Shanks ve Darby, 1998). Sonuç olarak soyut düşünmenin gelişmesi ile bireyin bakış açısı genişlemekte ve bakış açısı daha nesnel bir hale geleceği için karar verme süreci daha kolay hale gelmektedir (Tsai ve Thomas, 2011).

Soyutlama kavramındaki farklı kullanımlara standart getirmek amacıyla bu tez kapsamında kavram soyutlama becerisi şeklinde belirlenmiş ve o çerçevede irdelenmiştir.

Soyutlama becerisi daha önce kazanılan tecrübelerin yeni bilgiler ile kaynaştırılarak bütünleştirilmesini ifade etmektedir (Skemp, 1986). Bir arada bulunan veya sunulan bilgiler topluluğu arasından en önemli veya en çok fayda sağlayanın seçilerek ayıklanması süreci soyutlama becerisi olarak tanımlanmaktadır (Hampton, 2003). Soyutlama becerisi genel anlamıyla kategorize etme, dil gelişimi,

öz-denetim, nedensel çıkarım gibi zorlayıcı bilişsel süreçleri içeren kavramlardan oluşmaktadır (Sodenberg ve ark. 2015).

Soyutlama becerisi kimi araştırmacılara göre her bireyin elde edemeyeceği bir aşamadır ve bu beceriyi elde etmek için “özel çevre” gerekir (Robert, 2009 akt. Huitt ve Hummel, 2009). Soyutlama becerisinin gelişmeye başladığı ergenlik dönemiyle birlikte bireyin yaşadığı dünya hakkında bazı sorgulamalara başladığı, karşılaştığı problemlere karşı çözüm arayışına giriştiği ve problemlere farklı çözümler getirdiği kuramcılar tarafından ortaya atılmaktadır (Ahioglu ve Lindberg, 2011).

Soyutlama becerisi tanımlanırken bazı kuramcılar tarafından ortaya konulan görüşlere göre soyutlama becerisi ile zihin kuramı arasında bir ilişki olduğu dile getirilmektedir. Başka birinin düşüncesini anlamlandırma, anlam çıkarma ve bu anlamlara karşı davranış geliştirme gibi süreçleri kapsayan Zihin Kuramı soyutlama becerisinden yararlanmaktadır (Aydın, 2008).

Soyutlama becerisinin gelişmeye başlamasına paralel olarak bireyin ahlaki değerlerinin de şekillenmeye başladığı soyut düşünme konusunda kabul gören bir diğer kuramdır (Koç, 2004).

Soyutlama becerisi bireylerin bilişsel becerilerini yordayan ve nöropsikoloji alanı içerisinde yer alan bir kavram olmasından dolayı birçok sinirbilim araştırmalarına konu olmuştur.

Bilişsel işlevler ile yaş değişkeni arasında ilişki incelenirken farklı yaşlardaki bireyler ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Yaş ile bilişsel işlevler arasında olumsuz bir ilişki olduğu, bunun da bireylerin soyutlama becerisi ile ilintili olduğu ve yaş artıkça bireylerin soyutlama becerilerinde azalma olduğu gözlenmiştir (Albert ve ark., 1990).

Sinirbilim alanında yapılan çalışmalar soyutlama becerisinin beynin roastral prefrontal korteksi ile ilintili olduğunu öne sürmüştür (Dumontheil, 2014).

1.4. Soyutlama Becerisi ve Psikiyatrik Hastalıklar Arasındaki İlişki

Soyutlama becerisi bireylerin yürütücü işlevleri yanında bireyde var olabilecek psikiyatrik hastalıklar konusunda da ip uçları içermektedir. Şizofreni tanısı alan bireylerin soyutlama becerilerinde yetersizlikler meydana geldiğini ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Goldestein, 1944). Şizofreni tanısı almış bireyler üzerinde yürütülen soyut düşünme ile ilgili çalışmalarda, bu bireyler ile kontrol grubu arasında beynin aktive alanlarında farklılıklar olduğu, şizofreni tanısı alan bireylerin normal olmayan soyut düşünme şekli olduğu ve bu durumun bireylerin sosyal ilişkilerinde bozucu etkiye sahip olduğu öne sürülmüştür (Oh ve ark., 2015). Şizofreni tanısı almış bireyler ile gerçekleştirilen bir başka çalışmada Atasözleri Testi uygulandığında soyutlama becerilerinde düşük puanların olduğu belirlenmiştir (Sponheim ve ark., 2003). Diğer taraftan şizofreni tanısı almış bireylerin atasözlerinden düşük puan almasının sadece soyutlama becerisindeki yetersizlik ile ilintili olmadığını, bu bireylerin zekâ ve bilişsel becerilerine de bağlı olduğunu savunan araştırmalara rastlanmaktadır (Brune ve Bodestein, 2005). Şizofreni tanısı almış bireyler ile yapılan başka bir çalışmada da (Kiang ve ark., 2007) atasözlerini yorumlarken çalışan bellekteki bozulmalar dikkat çekmiş, ancak bu bireyler kontrol grubu ile kıyaslandığında atasözlerini yorumlamada anlamsal bağlamda bir bozukluğa rastlanılmamıştır.

Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bilişsel bozukluk tanısı almış bireylerle yürütülen bir çalışmada (Kempler ve ark., 1988) kelime anlama, cümle kavrama ve bilinen atasözü ve deyimler yorumlanırken bu bireylerin deyim ve atasözlerini kavrama becerilerinin kelime ve cümle kavrama becerilerine göre daha zayıf olduğu, soyut anlamları anlamakta ve yorumlamakta zorlandıkları bildirilmiştir.

Yapılan başka bir çalışmada afazi tanısı almış bir grup, sağ beyin alanı hasarlı bir grup ve sağlıklı kontrol olmak üzere üç grup bireylerle yapılan çalışma da kontrol grubu dışındaki bireylerin atasözlerini yorumlarken soyutlama becerilerini kullanmakta yetersiz kaldığını göstermiştir (Brundage, 1996).

1.5. Soyutlama Becerisinin Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi

Psikoloji alanında soyutlama becerisini değerlendirmeyi sağlayan ve ülkemizde de kullanılan ölçek veya alt ölçekler mevcuttur. Bu ölçeklerin arasında Raven Standart Progresif Matrisler Testi, Wisconsin Kart Eşleme, WAIS- R Benzerlik Alt Ölçeği, MOBİD Soyut Düşünme Alt Ölçeği ve Saat-Çizme Testi sayılabilir (Biçer, 2016; Atalay, 2016, Emek-Savaş ve ark, 2018).

Raven Standart Progresif Matrisler Testi analitik ve soyut düşünceyi ölçmeyi başarabilen en önemli ölçme araçlarından biri olarak kabul görmektedir (Bildiren ve Korkmaz, 2018). Bu test beş kısımdan oluşmakta ve her bölümde 12 maddelik soyut düşünmeyi sorgulamaya dayalı sorular içermektedir. Test soruları özellikleri gereği sadece görsellik içeren maddeler olması sebebiyle okuma ve yazmadan bağımsız olarak cevaplanabilmektedir (Kiriş ve Karakaş, 2004).

Soyutlama becerisini ölçmeyi hedefleyen bir test DAF (Differential Aptitude Test Batary) bataryasının alt ölçeklerinden biri olan Soyut Muhakeme Testi'dir. Soyut Muhakeme Alt Ölçeği 50 soru içermekte ve 25 dakikada cevaplanmaktadır (Özgüven, 1994; akt. Otrar, 2006).

Soyutlama becerisini değerlendirmeyi sağlayan bir diğer test ise TONI-3'dir. Geometrik şekil ve görsel malzemeler ile soyutlama becerisinin yanında analitik düşünce becerisini ölçmeye yarayan bu test 0-6 ve 11-89 yaş aralıklarındaki bireylere uygulanabilmektedir (Brown, 1997). Türkiye'de 6-11 yaş için yürütülen standardizasyon çalışmaları, bu testin soyut düşünme becerisini ölçme konusunda geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. Konuşma becerilerinden bağımsız olarak

uygulanabiliyor olması sayesinde konuşma veya dilsel sorunları olan bireyin zeka puanlarını hakkında da fikir vermektedir (Korkmaz ve ark., 2018).

Birçok farklı disiplinden araştırmacı kişilik, zekâ ve yürütücü işlevleri değerlendirmek amacıyla özellikle de soyut düşünceyi ölçmek için atasözlerinden yararlanmaktadır (Brown ve Harp-Wright, 2011). Bu gibi testlere örnek Delis-Kaplan Yürütücü İşlevler Testi olabilir. Bu testin Atasözleri Alt Ölçeği'nde atasözleri “doğruluk” ve “soyutlama” olmak üzere iki kategoriye göre değerlendirilmekte ve 0-2 puan arasında puanlanmaktadır (Delis ve ark., 2001).

Atasözlerinden yararlanarak psikoloji alanına katkı sağlayan bir diğer ölçek Atasözü Yorumlama Testi'dir (Proverb Compheresion Task-PCT). Test 10 maddelik atasözlerinden oluşmakta, somut ve soyut anlam taşıyan atasözleri olarak iki gruba ayrılmaktadır (Nipold, 2000). Bu testlerin yanında California Atasözü Testi de kullanılan araçlar arasında gösterilmektedir. Çoktan seçmeli ve kendiliğinden yanıtlama olmak üzere iki test tekniği içermekte, iyi bilinen veya az bilinen olarak toplam 10 maddelik atasözü içermektedir. Kendiliğinden yanıtlama tekniği bireyin atasözlerini sözel olarak ne kadar iyi veya kötü ifade edebildiğini gösterirken çoktan seçmeli test tekniği bireyin atasözünü soyut veya somut anlamını ne derece kavradığını hakkında bilgi verir (Delis ve ark., 1984). Son olarak atasözü testlerine örnek verilebilecek test Atasözü Kavrama Testi'dir. Bu testte 32 maddelik mecazi anlam taşıyan atasözleri yer almakta ve iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama atasözünün bilinirliğini saptamak, ikinci aşamada atasözünün anlamının kavranıp kavranmadığı belirlemektir (Barth ve Kuferrle, 2001;Duden, 2002, akt; Thoma ve ark., 2009).

Ülkemizde soyutlama becerisini ölçmeyi amaçlayan ölçeklerin sayısı sınırlıdır. Bunlardan birisi olan WAIS-R yetişkin bireylerin zekasını ölçmek amacıyla Wechsler (1955) tarafından geliştirilen Wechsler-Bellevue Ölçeği 1981 yılında düzenlenmiş halidir. WAIS-R'ın alt ölçeklerinden biri olan Benzerlikler Alt Ölçeği soyutlama becerisini ölçmeyi hedeflemektedir. Soyutlama becerisini ölçmede yararlanılan ve ülkemizde de kullanılan diğer bir ölçek ise Nasreddine ve ark. (2005)

tarafından geliştirilmiş olan Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği' (MOBİD)dir. Çeşitli bilişsel işlevleri değerlendiren MOBİD'in soyut düşünce bölümü de bulunmaktadır. Bunlardan başka ülkemizde yapılan araştırmalarda soyutlama becerisini ölçmek amacıyla Bilişsel Test Bataryası (Çınar ve ark., 2013) ve Nöropsikolojik Test Bataryasında (Savrun ve ark., 2000) atasözü yorumlama bölümü bulunmaktadır.

Atasözleri toplumun çoğunluğu tarafından kullanılması nedeniyle psikoloji, sosyoloji, felsefe, tarih ve halk kültürü gibi birçok bilimsel alanı ilgilendiren değerli dil unsurlarıdır (Aksoy, 1988). Hem folklorik hem de dil ögesi olması ve o kültürün içindeki tüm bireylerin günlük hayatlarında sıklıkla yer alması sebebiyle atasözleri psikolojik testler için de önemli değerlendirme araçları olarak görülebilir. Bu nedenle atasözleri psikoloji bilimi içerisinde bireyleri değerlendirmeye yönelik psikometrik ölçümlere katkı sağlamaktadır.

1.6. Atasözleri ve Psikolojik Ölçme Açısından Önemi

Atasözleri ilk söyleneni belli olmayan, toplumun neredeyse her bir bireyine ulaşan, kısa ama öz ifadeyle çok şey anlatan kültür ögesidir (Ergan, 1999). Ortak toplumsal yargıların bir göstergesi olan bu söz kalıpları geçmişten bu yana edinilen deneyimlerin günümüze aktarılması bakımından da önemli bir işleve sahiptir. Atasözlerinin temelini toplum nezdinde saygı gören kişilerin söylemiş olduğu genel geçer doğruları içeren söz ve deyişlerin neredeyse bütün toplumca kabul görmesi olduğu düşünülmektedir (Çotuksöken,1983). Uzun yıllar sonunda kültürel süzgeçten geçerek ortaya çıkan atasözleri anonim olup toplumun neredeyse bütününe ulaşan ve kültürel mirası yansıtan soyut öğelerdir (Girmen, 2013). Dilin daha etkili kullanılmasını sağlayan, cümle içinde belirli bir yargı ifadesi belirten kalıplaşmış sözcüklerin yan yana gelmesiyle oluşan (Tüm, 2010) atasözleri halka mal olmuş, uzun yıllar boyunca oluşan ve yargı bildiren cümle kalıplarıdır (Altun, 2004). Toplumun dil, kültür ve iletişim öğelerini birleştiren ve yansıtan bir kavram olarak da kabul edilebilir (Bekiroğlu, 2014). Önemli bir kültür ögesi olan atasözleri toplumun

düşünüşü ve yaşayışı hakkında bilgi vermenin yanında hem kişinin kendini daha rahat ifade edebilmesi hem de öğüt niteliği taşıması nedeniyle günlük hayatta önemli bir yer tutar. Atasözlerinin mecazi, mizahi ve edebi anlatım içeren ve evrensel doğruları yansıtan bir yapıya sahip olduğu yapılan araştırmalar ile ortaya çıkarılmıştır (Tüm, 2010).

Atasözlerinin özellikleri kısa, öz, yol yordam gösteren, sanatlı söyleyişleri olması, eleştiri veya mizahi yanının olması olarak sayılabilir (Gökberk, 2011). Bunların dışında atasözleri deneyim ve tecrübeler ile beslenmekte ve kesin hüküm bildiren kalıp yargılar taşımaktadır (Çil ve Çelebi, 1981). Bununla birlikte mecazi yani bir şeyin gerçek anlamları dışında kullanılması veya az bilinen bir şeyi bilinen bir şey ile örnekleme atasözlerinin özellikleri arasında sayılmaktadır (Gönen, 2015). Atasözlerinin en önemli özelliklerinden biri yaşanmışlıklardan ve deneyimler sonra ortaya çıkarak bütün bir topluma sunulabilecek bilgi ve önerileri içermesidir (Çolak, 2007).

Türk kültüründe atasözleri Kaşgarlı Mahmut tarafından “sav” olarak anılmış olmakla beraber zamanla değişerek şu anda günümüzde kullanıldığı gibi “Atasözü” denmektedir (Parlatır, 2007). Türk toplumunda atasözlerinin örneklerine ilk olarak 8. Yüzyıldan günümüze ulaştığı tahmin edilen Orhun Yazıtlarında rastlanmıştır (Ergin, 1970). Atalar Sözü olarak da anılan atasözleri dünya üzerinde kurulan ilk uygarlıklardan bu yana toplumun gereklilik ve deneyimlerinden şekillenen bir dil ögesidir (Esin, 2015). Günlük hayatta bireyler düşünce ve duygularını daha iyi yansıtabilmek için atasözleri ve deyimlerden çokça faydalanırlar (Tüm, 2010). Atasözleri içinde var olduğu toplumun bakış açısını ve kültür yapısını taşımaktadır.

Atasözleri dilbilim, antropoloji, eğitim bilimi gibi birçok disiplin tarafından araştırma konusu olmuştur. Edebi ve dilsel önemi olması sebebiyle, eğitimciler tarafından bireylerin anlama, akıl yürütme ve ders çıkarma gibi becerilerini ölçmek için atasözlerinden faydalanılmıştır (Girmen, 2013). Atasözlerinden faydalanırken, kimi zaman bu dilsel kalıpların bireyler tarafından anlaşılması ve yorulmasının zor olabildiği, bu nedenle anlamlı bir metnin içerisinde ele alınıp okunduğunda

atasözlerini yorumlamanın kolaylaştığını öne süren görüşler bulunmaktadır (Sağlam, 2001).

Psikoloji bilimine de katkı sağlamış olan atasözleri psikolojik değerlendirme açısından işlevsel öneme sahip olup zekâ testleri veya benzer ölçek çalışmalarında kullanılmıştır. Bireylerin zekâ düzeyleri, kişilik özellikleri, bireysel farklılıklar, soyut düşünce ve dili kullanabilme gibi bilişsel becerileri atasözleri vasıtasıyla ölçülmektedir. Brown ve Wright-Harp (2011) atasözlerinin bilinirliği ve tanınırlığının yaş ve kültüre bağlı değişimini araştırmak amacıyla 19-78 yaş aralığında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan çeşitli kültürden bireylerle çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırma ile aynı zamanda kültürel ve kuşaklar arası farkların atasözlerinin bilinirliği üzerindeki etkisi de irdelenmiştir. Araştırma sonuçları Afrikan Amerikalı bireylerin diğer kültürdeki bireylere göre atasözlerini daha fazla bilme veya tanıma eğiliminde olduğunu, bireylerin yaşı ile atasözlerini bilme oranının azaldığını göstermiştir. Sonuç olarak, bu çalışma bireylerin kültürel alt yapısı ve yaşının atasözlerinin yorumlanmasını etkilediğini göstermiştir. Kültürel bilgiye sahip olma kadar soyut düşünme, dil yeterliliği veya zekanın da mecazi dil unsurlarını anlama becerisinin önemini altını çizmektedir. Diğer yandan dilde var olan, kendisine has dil unsurlarını anlamak için bireylerin altyapıları da önem arz etmektedir (Brown ve Wright-Harp, 2011).

Atasözleri gibi mecazi söyleyişe sahip deyimlerin bilinirliği yaş grupları arasında karşılaştırıldığında yaş arttıkça deyimlerin kavramının kolaylaştığı gözlenmiştir (Hung ve Nippold, 2014). Yapılan çalışmalarda bireylerin yaşı arttıkça, atasözlerini yorumlamadaki becerilerinin arttığı, bunun sebebi olarak bireylerin yaşı ile birlikte metaforik düşünme gücünün de arttığı görüşü ileri sürülmüştür (Duthie, 2008). Yaş değişkeni konusunda tam tersi durumu da öne süren çalışmalar literatürde yer almaktadır. Uekermann ve ark. (2008) yaş arttıkça bireylerin atasözlerine aşına olmasına rağmen, atasözlerini yorumlarken daha fazla somut ifadelerle yer verme eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur. Yaş değişkeninin yanında yetişkin bireylerin ne kadar eğitilmiş olduğu da atasözlerinin anlaşılması ve yorumlanmasına katkı sağlamaktadır (Nippold, 1997). Yaş değişkenine ek olarak, okuma becerisi ve alınan

eğitim de atasözlerini yorumlamada önemli yere sahiptir. Nipold ve ark. (2001) 42 öğrenci ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında atasözlerini anlama veya kavramanın okuma becerisi, kelime bilgisi ve akıl yürütme becerisiyle ilişkisini incelemiştir. Tüm öğrencilerin cevapları gözden geçirildiğinde, hem somut ifadeler içeren hem de soyut anlam taşıyan atasözlerine verilen yanıtlara bakıldığında çeşitli soyut ve somut ifadeler içerdđi görölmüştür. Bunun yanında okuma becerisi her ne seviyede olursa olsun somut anlamlar içeren atasözleri daha kolay kavranabilmiştir. Soyut anlam içeren atasözlerinde ise okuma becerisi iyi durumda olan öğrencilerin soyut anlamları daha iyi anlayabildiği gözlenmiştir. Genel anlamda bu araştırma, okuma becerisinin dil becerilerini etkileyebildiğini, bunun sonucu olarak da kelimeleri anlama ve mecazi dil unsurlarını fark etme gibi konuları desteklediğini ortaya koymuştur. Atasözleri üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda bireyin yaşı, yürütücü işlevleri, çalışma belleği, okuma başarısı ve aldığı eğitim yılı atasözlerini yorumlama üzerinde etkili olabilmektedir.

Gorham (1956) atasözlerinden yararlanarak bireyin soyutlama becerisini değerlendirmek için çalışmalar yürütmüş, bunun için iki tür test tekniği geliştirmiştir. Birincisi kişinin sadece atasözlerini yorumladığı, ikincisi ise çoktan seçmeli yanıtlarının olduğu test tekniğidir. Gorham atasözlerine verilen yanıtları değerlendirirken soyutlama becerisinden faydalanarak 6 kategoriye ayırmıştır. Bunlar aşağıdaki gibidir;

1. Soyutlama: Atasözünü yorumlanırken soyut anlamının tam olarak ifade edilmesi
2. Kısmen soyutlama: Atasözünü yorumlanırken soyut anlamının kısmi olarak ifade edilmesi veya kısmi olarak mecazi söylemi anlama
3. Yüzeysel soyutlama: Soyut bir fikri dile getirirken atasözünün asıl anlamından uzaklaşılması
4. Kısmi somutlaştırma: Atasözünü yorumlarken daha somut ifadeler kullanılması
5. Yüzeysel somutlaştırma: Somut bir fikri dile getirerek atasözünün asıl anlamından uzaklaşılması

6. Tamamen somutlaştırma: Atasözünün hem anlamsal hem de soyut olarak yorumlanamaması

Psikoloji alanındaki birçok çalışma mecazi düşünmeyi bilişsel anlamda önemli görmektedir. Atasözlerini anlama ve yorumlama becerisi hasta ve sağlıklı bireyler hakkında ip uçları vermenin yanı sıra bireylerin soyutlama becerisinin yeterli veya yetersizliği hakkında da fikir sunmaktadır. Bunun yanı sıra atasözü yorumlanmasında somut anlamdan çok mecazi ve soyut anlama yer veren ifadelerin daha değerli olduğu kabul görmektedir. Atasözleri konusunda dikkat çeken bir diğer unsur yer ve zamana göre anlamlarının değişebileceği fikrini göz önünde bulundurmaktır (Gibbs ve Beitel, 1995). Örneğin, demansı bulunan bireyler ile yapılan çalışmalarda atasözlerinden faydalanılmış, bu bireylerin demans düzeylerini belirlemeye yönelik hazırlanan ölçek çalışmalarında atasözleri de kullanılmıştır (Yamuguchi ve ark., 2011).

Erken başlangıçlı Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk tanısı almış hastalar ile Amnestik Hafif Bilişsel Bozukluk tanısı bulunan hastaların bilişsel becerilerini değerlendirmek için atasözlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın amacı yürütücü işlevler içerisinde yer alan muhakeme becerisini ileri yaşlardaki bireylere uygulanabilecek bir test geliştirmektir. Test geliştirirken “anlam” ve “somutlaştırma” yönünden iki kategoriye ayrılmaktadır. Çalışmaya katılanlar test maddelerine soyut ve anlamlı yanıt vermeleri halinde tam puan almıştır. Bu çalışma atasözleri içeren bir testin yanında aynı zamanda dil becerilerini ölçen bir değerlendirme aracını da içermektedir. Bunun sebebi dil becerilerinin bireylerin atasözlerini yorumlamada etkili bir işleve sahip olduğu fikrinin kabul görmesidir. Araştırmada Hafif Derecede Amnestik Bilişsel Bozukluğa sahip bireylerin soyut düşünme, anısal bellek ve tepki kitleme becerilerinde bozulma olduğu gözlenmiştir. Aynı araştırma tanısı olan her iki grubun sağlıklı kontrol grubuna göre daha somut cevaplar verdiğini, bu iki grubun yanıtlarının birbirinden farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Erken başlangıçlı Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk tanısı almış hastaların atasözlerini yorumlarken anlam yönünden daha zayıf yanıt verdiği saptanmıştır (Leyhe ve ark., 2011). Bunun yanında Alzheimer

hastalığına bağılı majör nörobilişsel bozukluk tanısı almış hastalar ile yapılan çalışmalarda, sözel dil unsurlarını içeren atasözleri gibi öğeleri yorumlarken dil becerileri korunmasına rağmen, bu dil unsurlarını anlama ve kavrama becerilerini kullanırken hastaların zorluk çektiğı ve yaş aldıkça bireylerin atasözlerine daha somut cevaplar verdiğı gözlenmiştir (Van Lancker, 1990).

Zihinsel becerileri değerlendirmeyi sağlayan atasözleri ile ilgili psikoloji alanında bilgiler var olmasına karşın bu bilgiler kimi zaman yetersiz kalabilmektedir. Atasözleri ile ilintili sinirbilim alanında gerçekleştirilen çalışmalar psikoloji alanına da ışık tutmaktadır. Van Lancker (1990) atasözlerinden faydalanarak beynin prefrontal lob, sağ hemisferin soyut düşünmedeki işlevini irdelenmiş ve bu beyin bölgelerinin atasözlerini anlamadaki önemini kabul etmiştir. Araştırmacı atasözlerinin klinik bir test aracı olarak uygulanıp uygulanmayacağını sorgulamış ve atasözleri maddelerini içeren testler hazırlanırken en çok bilinen en az bilene doğru sıralanması durumunda atasözlerinin “basma kalıp” yorumlarının dışına çıkılabileceğini bildirmiştir. Diğer yandan birey dil bilgisi, yeterli sözel ifade gibi dil becerilerine sahip değil ise atasözlerini yorumlarken hatalı yorumlar yapabildiğı, böyle bir durumda bireyin bilişsel becerileri konusunda çeldirici bilgiler elde edilebildiğı ifade edilmiştir (Van Lancker, 1990).

Nöroloji alanında atasözü gibi mecazi ve sözlü dil unsurlarının beynin bölgeleri ile ilişkisine bakıldığında, beyin günlük yaşamda sözel bir dil ögesi ile karşılaştığında bu unsur iyi bilinen veya az bilinen olarak ikiye ayrılmaktadır. Bogen'e göre karşılaşılan öge eğer bilinen bir öge değilse, ilk defa karşılaşıyorsa dil unsurunun anlamına uygun düşecek şekilde yaratıcılık becerisinden faydalanan ifadelere yer verilmektedir ve anlam yaratma aşamasında beynin corpus callosum bölgesine görev düşmektedir. Eğer bilinen bir öge ise sağ hemisfer devreye girmekte ve kişinin kodlama, hatırlama ve anısal bellek gibi becerileri işlemektedir (Bogen, 1969).

Yürütölen çalışmalar atasözlerine aşinalığın önemli bir etken olduğuna işaret etmektedir, dolayısıyla bu çalışmalarda kullanılan atasözlerinin toplum içinde ne

sıklıkta kullanıldığıının belirlenmesinin önemli olduğu görülmektedir (Kaiser ve ark., 2013). Atasözlerinin yorumlanmasını kolaylaştıran bir diğer etken, toplum içerisinde ne kadar sık rastlanıldığıının yanı sıra, edebi bir metnin içerisinde yer almasıdır. Bir metnin içerisinde değerlendirilmesi atasözünün anlamının kavranıp yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır (Ferretti, 2007). Atasözlerinin yorumlanmasını kolay kılan bir diğer etken ise atasözünün ne derecede soyut olduğudur. Yapılan araştırmalar somut kavramları içeren atasözlerinin çok soyut kavramlar içerenlere göre daha kolay yorumlanabildiğini göstermiştir (Nippold ve Haq, 1996).

Atasözlerinden birer psikiyatrik ölçme aracı olarak faydalanan bir diğer araştırmacılar ise konuşma bozukluklarını içeren afazi hastalığı ile ilgilenen uzmanlardır. Bu uzmanlar afazi tanısı almış hastaların atasözlerinin soyut anlamlarını anlamaktan ve kavramaktan çok, ifade etmekte zorlandıklarını gözlemişlerdir. Diğer taraftan dil ve biliş arasında anlaşılması güç bir etkileşimin var olduğu ve herhangi birinde meydana gelebilecek bozukluğun bir diğerini etkileyebileceği öngörülmektedir (Van Lancker, 1990). Güncel literatür incelendiğinde atasözü testlerinde dil ve bilişsel beceriler değerlendirilirken doğru, anlamlı ve soyut yorumların işlevsel olduğu görülmüştür. Doğru, anlamlı ve soyut ifadeleri içeren bir atasözü yorumu için bireyin edebi anlamda dil bilgisine sahip olması, yeterli sözel ifade becerisi taşıması ve bilişsel becerilerinin işlevsel olması gerekmektedir, bu çerçeveden bakıldığında dil seviyesi atasözlerini yorumlama konusunda yanıltıcı olabilmektedir (Van Lancker, 1990). Bunun birinci sebebi olarak atasözlerinin mecazi bir bakış açısı içermesi, ancak mecazi anlamın gün, yer ve zamana göre değişebilmesidir. İkinci neden ise atasözünün toplum içerisinde ne kadar bilinir olduğu, bireylerin o atasözüne ne kadar aşina olduğudur. Bilinirliği toplumda yüksek olan bir atasözü bireyler tarafından yorumlanırken mecazi anlamından çok, otomatikleşmiş bir şekilde, düşünülmeden ve doğrudan yanıtlanmaktadır. Bu nedenle atasözlerini kullanarak ölçme aracı geliştirecek uzmanların toplum içerisinde az bilinen atasözlerine başvurması gerekli görülmektedir. Az bilinen atasözleri ile karşılaşan bireyler çalışma belleği ve problem çözme becerisi aracılığıyla atasözünü yorumlarken, daha sık kullanılan ve kulağa aşina gelen bir atasözü ile karşılaşan bireylerin anısal belleğine başvurduğu gözlenmiştir (Chapman, 1997).

Chapman ve ark. (1997) tarafından Akıcı Afazi Bozukluğu tanısı almış bireyler ile Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk teşhisi konmuş kişilere atasözlerini içeren materyal uygulanmış ve soyut düşünme becerisi ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Atasözleri Ölçeği çoktan seçmeli ve açık uçlu olmak üzere iki farklı bölüm olarak uygulanmıştır. Aynı zamanda toplum içerisinde az bilinen/az duyulan ve çok bilinen/sık duyulan atasözlerine ölçekte yer verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sağlıklı kontrol grubu ile kıyaslandığında Akıcı Afazi Bozukluğu tanısı almış bireylerin hem az bilinen hem de çok bilinen atasözlerini yorumlarken zorlandığı Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk teşhisine sahip bireylerin ise sadece daha az bilinen atasözlerini yorumlarken zorlandığı bulunmuştur. Çoktan seçmeli olacak şekilde hazırlanmış ölçek maddelerinde Akıcı Afazi Bozukluğu tanısı almış kişilerin çok azının zorlandığı görülmüştür. Bunun tam tersi olarak Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk teşhisi konulan bireylerin toplumda sık karşılaşılan çoktan seçmeli atasözü maddelerini yanıtlarken doğru cevabı bulmakta zorlandığı saptanmıştır. Atasözü yorumlanmasında bilişsel ve dilsel becerilerin birbirleri ile etkileşim içinde olduğu gözlenmiştir. Dil becerilerini değerlendirmek için daha bilinen ve açık uçlu atasözü maddeleri kullanılmasının uygun olduğu, bilişsel becerileri değerlendirebilmek için ise açık uçlu ve daha az bilinen atasözü maddelerinin yeterli olduğu bildirilmiştir. Dolayısıyla dil yeterliğinin atasözleri yorumlarını değerlendirirken hassas bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır. Atasözlerini yorumlarken bireylerin kavrama, dil becerisi, anlamsal bellek ve dikkat gibi alanlardan etkilendiği ve bu özelliklerine göre yanıtların şekillendiği gözlenmiştir. Bu araştırma ayrıca dil becerilerindeki bozulmaların her zaman demansı işaret etmemesi gerektiğini de ortaya koymuştur (Chapman ve ark., 1997).

Ayrıca frontal (ön) ve temporal lob epilepsisine sahip bireyler arasındaki farkları belirlemek üzere yapılan çalışmalarda da atasözlerinden yararlanılmıştır. McDonald ve arkadaşlarının (2008) yaptıkları bir araştırmanın sonucuna göre frontal lob epilepsisine sahip bireylerin atasözlerini yorumlamalarında temporal lob epilepsisi olanlara göre daha fazla bozulma olduğu görülmüştür.

Şizofreni tanısı almış bireyler ile kontrol grubu arasında yürütülen başka bir araştırmada atasözlerini yorumlamada kontrol grubunun daha iyi olduğu gözlenmiştir. Ayrıca plan yapma, strateji geliştirme, karar verme, soyut düşünme gibi beynin frontal bölgesinin sorumlu olduğu düşünülen yürütücü işlevlerin değerlendirilmesinde de atasözlerinden yararlanılmaktadır (Gorham, 1956).

Ülkemizde yapılan çok az çalışmada atasözlerine yer verilmiştir. Toplumsal cinsiyet açısından atasözlerinin çalışıldığı araştırmalara rastlanmıştır (Ersöz, 2010; Özkan ve Gündoğdu, 2011). Türk atasözlerinin kullanıldığı bir tezde toplumsal cinsiyetle ilgili Türk toplumunun bakış açısını yansıtan fikir ve görüşleri bulmak mümkün olmaktadır (Özkan ve Gündoğdu, 2011). Yayınlanmamış bir tez çalışmasında da Türk kültüründe kadın ve erkeğin rollerini ve toplumun bu rollerden beklentilerini açığa kavuşturmak amacıyla "kız, oğul/oğlan, kadın, erkek, ana, baba, kaynana, gelin, elti, dul, avrat " kavramlarının yer aldığı atasözleri ele alınmıştır (Pasin, 2017). Psikoloji alan yazını incelendiğinde bir çalışmada (Keser ve Voltan-Acar, 2013) atasözlerinde aşırı genelleme, etiketleme, aşırı büyültme veya küçültme, felakletleştirme, zorunluluk ifadeleri, seçici soyutlama, ya hep ya hiç tarzı düşünme, kehanette bulunma ve kişiselleştirme gibi "bilişsel çarpıtmaların" ele alındığı görülmüştür. Ayrıca bilişsel davranışsal çerçeveden "toplumsal şemayı" atasözleri üzerinden inceleyen bir çalışma da bulunmaktadır (Şanlı ve Piştöf, 2016). Ülkemizde atasözlerinin ele alındığı araştırmalar daha çok edebiyat alanında ve kültürel araştırmalar olup bilişsel psikoloji alanında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.7. Adli Psikoloji Alanında Ölçek Geliştirmenin Önemi

Adli psikoloji alanında değerlendirilmeye ihtiyaç duyulan en önemli konulardan biri ceza ehliyeti veya ceza sorumluluğudur. Ceza ehliyeti, bireyin yaptığı davranış ve eylemlerin anlamını ve sonucunu kavrayabilmesi olarak tanımlanmaktadır. Türk Ceza Kanununun 32. Maddesinde "Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükümlenir." ibaresi yer

verilmektedir. Bu ibareden hareketle bireylerin sahip oldukları psikolojik durumları, gerçekleştirdikleri eylemleri ortaya koyarken önem taşımaktadır. Hukuksal çerçevede bireylerin sahip olduğu psikolojik veya ruhsal rahatsızlıklar ceza ehliyetini ortadan kaldırmaktadır. Bunlar; orta veya ağır derecedeki mental retardasyon, psikotik rahatsızlıklar, epilepsi nöbeti, nöropsikiyatrik sendromlar örnek verilebilir.

Ceza ehliyetinin değerlendirilmesi dışında vasi tayini, askerlik öncesi psikolojik durum, silah ruhsatı için değerlendirme gibi birçok konu açısından bireylerin mental durumunun değerlendirilmesi önem arz etmektedir (Ergin, 2018). Mental durumun değerlendirilmesinde kullanılacak güvenilir ve geçerli psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkemizde adli psikoloji alanında uygulanan, faydalanılan veya başvuru alan ölçme araçları hakkında çalışmalar bulunmaktadır. Ergin (2018) yüksek lisans tez çalışmasında pek çok test ve ölçüm aracının adli alanda kullanımını araştırmıştır. Bu tez çalışmasında mental, travma, gelecekteki şiddet riskinin, ceza sorumluluğunun, simülasyon ve çocuğa ilişkin değerlendirmeler içerilmiştir. Ergin (2018) adli alanda uygulanan ölçüm araçları incelendiğinde uluslararası alanda ve ülkemizde uygulanan testlerin birbirleri ile örtüşmediği, ülkemizde uygulanan ve uluslararası alanda kullanılan testlerin eski formlarının kullanıldığı, değişen ve yenilenen tanıları belirlemekte geri kaldığı, uluslararası alanda kabul gören testlerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmadığı sonucuna varmıştır. Bu araştırmanın ülkemizde adli alanda uygulamaya yönelik gerçekleştirilecek ölçek çalışmalarına da katkıda bulunabileceği öngörülmektedir.

1.8. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de adli alanda suç veya suça bulaşmış bireylerin ceza ehliyetleri konusunda fikir veren ölçeklerin gelişmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sebeple araştırmanın öncelikli amacı bireylerin soyutlama becerisini değerlendirebilecek Atasözleri Ölçeği’ni geliştirmektir. Türkiye’de yapılmış testler incelendiğinde atasözlerinin daha çok dilbilim, eğitim-öğretim, Türk Dili ve Edebiyatı alanlarında

çalışıldığı görülmektedir. Bilişsel psikoloji alanında Atasözleri Ölçeği olmadığı gibi soyutlama becerisinin bu ölçek aracılığıyla ele alındığı bir çalışma da bulunmamaktadır. Soyutlama becerisini değerlendirmek amacıyla atasözlerinden oluşan bir ölçeğin Türk psikoloji alan yazınında mevcut olmaması nedeniyle Atasözleri Ölçeği'ni geliştirmek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen sorulara cevap bulunmaya çalışılmıştır:

1. Atasözleri Ölçeği'nin yapılan çalışmada elde edilen geçerlik ve güvenirlik değerlerinin tatmin edici düzeyde olması beklenmektedir.

2. Atasözleri Ölçeği ile yaş değişkeni arasında olumlu bir ilişkinin olması beklenmektedir.

3. Atasözleri Ölçeği ile eğitim düzeyi değişkeni arasında olumlu bir ilişkinin olması beklenmektedir.

4. Atasözleri Ölçeği ile MRT ve MRT'nin alt ölçekleri arasında olumlu ilişki olması beklenmektedir.

1.9. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de psikoloji alanındaki ölçek ve test çalışmaları ele alındığında soyutlama becerisini ölçen araçlar veya bazı zekâ veya beceri testlerinde atasözleri alt ölçekleri bulunsa da doğrudan atasözlerinden oluşarak bilişsel işlevleri değerlendiren bir ölçeğe rastlanmamaktadır. İlk defa doğrudan atasözlerini temel alan bu çalışma kendi içinde önem arz etmektedir. Yurt dışında çeşitli atasözleri ölçekleri bulunmakla birlikte Türk kültürüne özgü bir Atasözleri Ölçeği bulunmamaktadır.

1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın örneklemi Uşak ilinde yaşayan 124 sağlıklı birey ile sınırlıdır.
2. Verileri değerlendirme ölçekleri araştırmacının belirlediği ölçek ve testler ile sınırlıdır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği araştırma grubu, veri toplama yöntemleri, veri toplamada kullanılan araçlar, verilerin analiz edilmesinde kullanılan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma Atasözleri Ölçeği'ni kullanarak sağlıklı bireylerin soyutlama becerisini inceleyen betimsel bir araştırmadır ve tarama modeline dayanarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli geçmişte ya da o anda var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimleyen ve/veya tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2000).

2.2. Araştırma Grubu

Araştırma kapsamında ölçekler örnekleme uygulanarak veri toplanmıştır. Araştırmanın evreni Türkiye'de yaşayan 20 yaş ve üzeri sağlıklı bireylerdir. Araştırmanın örneklemini Uşak ilinde yaşamakta olan 20 yaş ve üzeri sağlıklı 124 gönüllü birey oluşturmaktadır. Katılımcılar yaş (20-35, 36-50, 51-64, 65 ve üstü olmak üzere dört düzey) ve eğitim (ilköğretim [ilk ve orta okul] ve lise ve üstü olmak üzere iki düzey) düzeylerine göre tabakalı örnekleme yöntemi ile araştırmaya dahil edilmiştir. Farklı yaş ve eğitim düzeylerinden gönüllü katılımcılara ulaşabilmek için rastgele seçim yöntemine göre örneklem oluşturulmuştur. Rastgele seçim yönteminin belirlenmesindeki amaç araştırma kapsamına giren tüm örnekleme eşit şans tanımaktır (Kılıç, 2013). Örneklem seçiminde yaş ve eğitim değişkenine düşen katılımcı sayısının eşit olmasına çalışılmıştır. Her düzeyde 15 katılımcı olacak şekilde toplam 120 kişi (2 eğitim düzeyi x 4 yaş grubu=8 düzey) hedeflenmiş, ancak 4 kişi fazladan gönüllü olarak çalışmaya katılmışlardır. Çalışma örnekleminde yer alan 124 katılımcının 56'sı kadın (%45,2), 68'i ise erkek (%54,8)tir.

Katılımcıların araştırmaya dahil edilme şartları katılmaya gönüllü olmak, en az 5 yıl eğitim görmüş olmak, bir doktor tarafından tanısı konmuş herhangi bir psikiyatrik veya nörolojik hastalığının bulunmaması, Standardize Mini Mental Test'ten (SMMT) alınan toplam puanın 25'in üstünde olması ve Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği'nden (MOBİD) alınan toplam puanın 21'in üstünde olmasıdır. Verilerin analiz öncesi kayıp ya da aşırı değer açısından incelenmesi aşamasında MOBİD'den 21'in altında puan aldığı anlaşılan iki kişi araştırmadan çıkarılmış, böylece toplam katılımcı sayısı 122 olmuştur. Katılımcıların betimsel özellikleri Çizelge 2.1'de sunulmuştur.

Çizelge 2.1. Katılımcıların Betimsel Özellikleri

Değişkenler	N	%	Min-Max	Ortalama±SS
Cinsiyet	122	-		
Kadın	54	44	-	-
Erkek	68	56	-	-
Yaş			23-83	49,26±14,73
Eğitim süresi			5-17	9,96±3,87

Gruplar arasında yaş ve eğitim açısından dağılımda fark olup olmadığını anlamak için ki-kare testi uygulanmış ve grupların farklı dağılmadığı, benzer dağıldığı görülmüştür ($p=0,61$).

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Sosyodemografik Bilgi Formu, Atasözleri Ölçeği, Mutfak Resmi Testi, Standardize Mini Mental Test (SMMT), Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MOBİD), Wechsler Yetişkinler için Zeka Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu (WAIS-R) Yargılama Alt Ölçeği ve Benzerlikler Alt Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanmış olup katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi kişisel bilgilerine ilişkin sorulardan oluşmaktadır (Sosyodemografik Veri Formu için bkz. Ek. 1).

2.3.2. Atasözleri Ölçeği

Yapılan bir ön çalışma ile Atasözleri Ölçeği'ni oluşturmak için ilk olarak 45 atasözünden oluşan bir havuz meydana getirilmiş, bu 45 atasözü sıklık ve kalite açısından 1-10 arasında puanlanmıştır. Daha sonra Türk dili alanında uzman bir kişi kaynak olarak Türk Dil Kurumu'nun ağ erişim sayfasındaki atasözleri ve deyimler sözlüğünü kullanarak 24 yaygın 22 nadir atasözünü ilk listeden tamamen bağımsız olarak belirlemiştir. Daha sonra bu iki liste birleştirilerek yeni bir liste hazırlanmıştır. Yeni liste A.Ü.T.F Geriatrik Psikiyatri Biriminde çalışan bir ekip tarafından (1 doktor ve 2 psikolog) nadirlik-sıklık, soyutluk- somutluk özellikleri bakımından dengelenecek şekilde 1-5 arası puanlanarak nadir-soyut 5 madde (1, 2, 13, 14 ve 17. maddeler), nadir-somut 5 madde (3, 5, 8, 15 ve 20. maddeler), sık-soyut 5 madde (7, 12, 16, 18 ve 19. maddeler), sık-somut 5 madde (4, 6, 9, 10 ve 11. maddeler) belirlenmiştir. Böylece madde sayısı 20'ye düşürülerek Atasözleri Ölçeği elde edilmiştir. Bu çalışmada oluşturulan Atasözleri Ölçeği'nin sağlıklı popülasyonda geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır (Atasözleri Ölçeği için bkz. Ek.2).

Atasözleri Ölçeği'nin maddeleri puanlanırken 0, 1 ve 2 değerleri üzerinden değerlendirilmiştir. Tümüyle ilgisiz yanıtlar için 0 puan verilmiştir (Örnek; “Ağaç ne kadar uzasa göğe ermez” için “Ne kadar büyürsen büyü öleceksin”). İlgili ama çok iyi açıklanmamış veya somutlaştırılmış yanıtlara 1 puan verilmiştir (aynı atasözü için “Her şeyin bir potansiyeli vardır, onun üzerine erişilemez.”). İlgili, çok iyi açıklanmış ve soyutlaması yüksek yanıt 2 puan almıştır (aynı atasözü için “Erişilmesi doğa yasalarına aykırı olan yüksekliğe çıkılamaz ve bunun sınırlarını aşılamaz.”) (Atasözleri Ölçeği yanıt anahtarı için bkz. Ek.8).

2.3.3. Standardize Mini Mental Test (SMMT)

Standardize Mini Mental Test Folstein ve ark. (1975) tarafından yaşlı bireylerde demans ve deliryum gibi bilişsel işlevleri bozucu etkisi olan hastalıkları saptamak amacıyla geliştirilmiştir. Bu test yönelim, kayıt hafızası, dikkat ve hesaplama, hatırlama ve lisan olmak üzere beş ana başlık altında toplanıp 11 maddeden oluşmaktadır. Toplam 30 puan üzerinden değerlendirilen SMMT’de her doğru yanıt bir puan verilmektedir. Bu testin Türk örnekleme için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Güngen ve ark. (2002) tarafından yapılmıştır. SMMT’in toplam puanının hafif demanslı ve kontrol olmak üzere iki grupta anlamlı fark gösterdiği, eşik değerler için de 23/24 değerinin 0,91 duyarlık, 0,95 özgüllük, sırasıyla 0,90, 0,95 ve 0,86 pozitif, negatif yordayıcı değer ile kappa değeri gösterdiği saptanmıştır. Değerlendiriciler arası güvenilirlik incelemesinde r:0,99, kappa değeri ise 0,92 olarak elde edilmiştir. Bu çalışmada SMMT katılımcıların genel zihinsel değerlendirmesini yapmak ve soyutlama becerisini etkileyebilecek olası demans tanısını belirleyebilmek amacıyla kullanılmıştır (Standardize Mini Mental Test için bkz. Ek.3).

2.3.4. Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MOBİD; Montreal Cognitive Assessment-MoCA)

MOBİD bilişsel bozukluk için hızlı bir değerlendirme yapmak ve özellikle sağlıklı bireyleri Hafif Bilişsel Bozukluktan (HBB) ayırt etmek amacıyla Nasreddine ve ark. (2005) tarafından geliştirilmiş olup, çeşitli bilişsel işlevleri değerlendirmektedir. Bu işlevler konsantrasyon, yürütücü işlevler, bellek, lisan, görsel yapılandırma becerileri, soyut düşünce, hesaplama ve yönelimdir. Tek sayfalık bir ölçektir ve uygulanması yaklaşık 10 dakika sürmektedir. Görsel yapılandırma becerileri testi 5 puan, adlandırma testi 3 puan, dikkat testi 6 puan, lisan testi 3 puan, soyut düşünme testi 2 puan, gecikmeli hatırlatma 5 puan ve yönelim testi 6 puandır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 30’dur. 21 puan ve üzeri hastalar bilişsel olarak normal kabul edilmektedir.

MOBİD'in Türkçe'ye uyarlaması Selekler, Cangöz ve Uluç (2010) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek çalışmada katılımcıların genel bilişsel işlevlerini değerlendirmek amacıyla kullanılmış ve MOBİD Ölçeği'nden 21'in altında toplam puan almış olan gönüllü katılımcı araştırmaya alınmamıştır (Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği için bkz. Ek.4).

2.3.5. Mutfak Resmi Testi (MRT; Kitchen Picture Test-KPT)

Mansbach ve ark. (2014) tarafından geliştirilen MRT bireylerin yargılama becerisini değerlendirmeyi amaçlayan bir ölçme aracıdır. Testte etrafındaki tehlikeli olayların farkında olmayan genç bir kadının telefonda konuştuğu bir sahnenin tasvir edildiği bir resim vardır. Resimde üç tane tehlikeli olay söz konusudur. Bunlar: 1) ocakta yanmakta olan tencereye uzanmaya çalışan bir çocuk, 2) yerde keskin bir bıçak ve kırık bir tabak, 3) açık bir buzdolabından dökülen süt akıntısı. Katılımcılardan önce resimde gördüklerini isimlendirmeleri, daha sonra bu üç problem durumu tanımlamaları (0-3 puan), daha sonra tehlike açısından sıralamaları (0-2 puan) ve problemleri çözüme ulaştırmaları (0-3 puan) istenir.

Testin son aşamasında ise daha önce gördükleri problem durumları hatırlamaları beklenir. Bu ölçekte bireyler Dil, Yargılama, Görsel Bellek ve Toplam olmak üzere dört ayrı puan alırlar. Toplam skor 0 ile 21 arasında ve toplam yargılama puanı ise 0 ile 8 arasında değişir. MRT puanlarının iç tutarlılık açısından cronbachalpha değeri .93'dür (Mansbach ve ark. 2014). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması sağlıklı ve Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk tanısı alan yaşlı bireylerden oluşan iki grup kullanılarak Kırıcı (2018) tarafından yapılmış ve ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı $\alpha=0,79$ olarak saptanmıştır. Bu çalışmada MRT yargılama becerisini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır (Mutfak Resmi Testi için bkz. Ek.5).

2.3.6. Wechsler Yetişkinler için Zeka Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu (WYZÖ; Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised-WAIS-R) Yargılama ve Benzerlikler Alt Ölçekleri

Yetişkinlerin zekasını değerlendirmek için Wechsler tarafından 1955 yılında geliştirilen Wechsler-Bellevue ölçeği 1981'de gözden geçirilmiş ve WAIS-R olarak düzenlenmiştir (Wechsler, 1981). WAIS-R Sözel ve Performans olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Genel Bilgi, Sayı Dizisi, Sözcük Dağarcığı, Aritmetik, Yargılama ve Benzerlikler alt ölçekleri Sözel Bölümü; Resim Tamamlama, Resim Düzenleme, Küplerle Desen, Parça Birleştirme ve Şifre alt ölçekleri ise Performans Bölümünü oluşturmaktadır. Kolaydan zora doğru sıralanan maddelerden oluşan ölçek bir sözel, ardından da bir performans alt ölçeğinin sıra ile verilmesi şeklinde yüz yüze olarak uygulanmaktadır. WAIS-R'in Türk kültürüne uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve uyarlanması çalışması Sezgin ve ark. tarafından 2002 yılında tamamlanmış, ancak 2014 yılında basılmıştır (Sezgin ve ark., 2014).

Yargılama Alt Ölçeği günlük yaşamda karşılaşılabilecek problemlilerde ne yapılması gerektiğini soran 14 madde ile iki atasözünün açıklanmasını isteyen toplam 16 maddeden oluşur. Sorular giderek artan zorluktadır ve ayrıntılı yanıtlar istenir. Benzerlikler alt ölçeğinde ise iki kavramın birbirine ne bakımdan benzediğini soran 14 madde yer almaktadır. Yapılan analizler sonucunda sosyoekonomik düzeyin Yargılama alt ölçeği üzerinde temel etkisinin olduğu, ama cinsiyet ve yaş değişkenlerinin temel etkisinin olmadığı görülmüştür. Sosyoekonomik düzey ve yaşın Benzerlikler alt ölçeği üzerinde temel etkisinin olduğu, ama cinsiyet değişkeninin temel etkisinin olmadığı, Yargılama ve Benzerlikler alt ölçeklerinin ham puanları üzerinde yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin ortak etkisinin olmadığı saptanmıştır. Yargılama Alt Ölçeği'nin Cronbach alfa katsayısı 0,78, Benzerlikler Alt Ölçeği'nin Cronbach alfa katsayısı ise 0,88 olarak hesaplanmıştır (Baştuğ, 2000).

Bu çalışmada bireylerin muhakeme ile mantık yürütme seviyesini değerlendirmek amacıyla Yargılama Alt Ölçeği ve soyut düşünebilme ve bu

düşünceyi doğru ve açık bir biçimde ifade edebilmelerini değerlendirmek amacıyla Benzerlik Alt Ölçeği uygulanmıştır (WAIS-R Yargılama Alt Ölçeği için bkz. Ek. 6 ve Benzerlikler Alt Ölçeği için bkz. Ek.7).

2.4. İşlem

Uygulama Ankara Üniversitesi etik kurulundan gerekli izinler alındıktan sonra Uşak ilinde yaşamakta olan 124 gönüllü katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Şubat-Haziran 2019 tarihleri arasında veriler toplanmıştır. Aranılan ölçütlere uygun katılımcılara uygulama için randevu verilmiştir. Evlerinde ya da işyerlerinde ziyaret edilerek uygulamalar yapılmıştır. Bilgilendirilmiş onam formu alındıktan ve katılımcılara çalışma ile ilgili bilgilendirme yapıldıktan sonra Sosyodemografik Bilgi Formu, Atasözleri Ölçeği, MRT, SMMT, MOBİD, WAIS-R Yargılama ve Benzerlikler Alt Ölçekleri uygulanmıştır. Katılımcıların nörobilişsel açıdan sağlıklı olup olmadıklarını anlamak için SMMT ve MOBİD kullanılmış, SMMT'ten 25 ve üzeri ve MOBİD'den 21 ve üzeri puan alanlar çalışmaya dahil edilmişlerdir. Test uygulamaları katılımcıların ölçeklere dikkatini kolaylıkla sürdürebileceği bir odada uygulanmıştır. Ölçeklerin tümü her katılımcıya araştırmacı tarafından yüzyüze ve sıra etkisini kontrol etmek amacıyla rastgele sırada uygulanmıştır. Atasözleri Ölçeği'ndeki 20 maddenin her biri sırayla sorulup alınan yanıtlar yanıt formuna kelimesi kelimesine yazılmıştır. Diğer ölçekler de uygulanarak alınan yanıtlar ölçeğin kendi yanıt formuna kaydedilmiştir. Sosyodemografik Bilgi Formu'nun uygulanması 5 dakika, Atasözleri Ölçeği'nin uygulanması 15-20 dakika, MRT'nin uygulanması 5-10 dakika, SMMT'nin uygulanması 5-10 dakika, MOBİD'in uygulanması 5-10 dakika, WAIS-R Yargılama Alt Ölçeği'nin uygulanması 15-20 dakika ve WAIS-R Benzerlikler Alt Ölçeği'nin uygulanması 5-10 dakika olmak üzere yaklaşık 60-90 dakika kadar sürede tüm ölçekler uygulanmıştır.

Üniversiteden etik kurul onayının alınmasından hemen sonra (Şubat 2019) çalışmaya katılımcılar alınmaya başlanmış ve belirlenen sayıda katılımcıya

ulaşılmasının ardından (Haziran 2019) çalışmanın analiz ve yazım aşamasına geçilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada uygulanan ölçme araçlarından elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS (Statistical Package for Social Sciences for Windows) 23.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. İlk olarak veri setinin kayıp veri, normallik ve uç değer analizleri gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerinin analizinde frekans ve yüzdeler dağılımı kullanılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler için betimleyici istatistiksel analizler yapılmıştır. Uygulanan Atasözleri Ölçeği, MRT Ölçeği ve MRT'nin alt ölçekleri, WAIS-R Yargılama ve Benzerlikler alt ölçekleri arasındaki ilişki için dağılıma uygun olarak Pearson ya da Spearman korelasyon testleri kullanılmıştır. Kategorik değişkenler için ki kare testi, sürekli değişkenler için ise bağımsız örneklem t testi, ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) kullanılarak karşılaştırılmıştır. Atasözleri Ölçeği'nin geçerlik analizi için yapı geçerliği değerlendirilmiş; faktör analizi yapılmıştır. Atasözleri Ölçeği'nin güvenilirlik analizi için Cronbach alfa ve ICC (intraclass correlation) iç tutarlılık araştırılmıştır. Değerlendiriciler arası güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen verilere ilişkin istatistiksel analizlerin bulgularına yer verilecektir.

3.1 Araştırmada Uygulanan Ölçeklere Ait Ortalama Puanlar

Araştırma kapsamında SMMT, MOBİD, WAIS-R Benzerlikler Alt Ölçeği, WAIS-R Yargılama Alt Ölçeği, MRT ve Atasözleri Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeklere ait ortalama ve standart sapmalar aşağıda verilen Çizelge 3.1 üzerinde belirtilmiştir.

Çizelge 3.1. Ölçeklere ait ortalama, aralık ve standart sapma değerleri

<i>Ölçekler</i>	<i>Ortalama Puan</i>	<i>Standart Sapma Değerleri</i>	<i>Aralık (Min.- Max)</i>
Atasözleri Ölçeği	19,7	6,07	5-37
SMMT	28,83	1,19	26-30
MOBİD	25,57	2,56	21-30
MRT Dil	9,82 (medyan)	0,66	4-10
MRT Yargılama	7,36 (medyan)	1,16	3-8
MRT Görsel Bellek	2,89 (medyan)	0,51	2-7
MRT Toplam	20,8 (medyan)	1,71	9-21
WAIS-R Yargılama Alt Ölçeği	18,9	3,60	7-27
WAIS-R Benzerlikler Alt Ölçeği	16,9	4,72	5-26

3.2. Atasözleri Ölçeği'nin Diğer Değişkenle ile İlişkisi

Atasözleri Ölçeği ile yaş, eğitim düzeyi, WAIS-R Yargılama Alt Ölçeği, WAIS-R Benzerlikler Alt Ölçeği arasındaki ilişkileri anlamak için Pearson

Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Çizelge 3.2.'de gösterildiği gibi yaş değişkeni dışındaki tüm değişkenler Atasözleri Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çizelge 3.2. Atasözleri Ölçeği'nin Diğer Değişkenler ile İlişkisi

	2	3	4	5
1. Atasözleri Ölçeği	-,06	,44**	,51**	,63**
2. Yaş		-,04	,07	-,07
3. Eğitim Düzeyi			,25**	,60**
4. WAIS-R				,41**
Yargılama				
Alt Ölçeği				
5. WAIS-R				
Benzerlikler				
Alt Ölçeği				

*p<0,05; **p<0,001

Araştırmada normal dağılım göstermeyen MRT puanları için Parametrik Olmayan İstatistiksel Test verilerinden olan Spearman Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. MRT Yargılama Alt Ölçeği ile Atasözleri Ölçeği arasındaki olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (R = 0,18, p< 00,5). MRT toplam, MRT Dil ve MRT Görsel Bellek puanları ve Atasözleri Ölçeği puanı arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Çizelge 3.3. Atasözleri Ölçeği ile Mutfak Resmi Testi İlişkisi

	2	3	4	5
1. Atasözleri Ölçeği	,09	,18*	,11	,14
2. MRT Dil		-,03	,18*	,38**
3. MRT Yargılama				,41**
4. MRT Görsel Bellek		,41**		,57**
5. MRT Toplam Puan		,85**		

*p<0,05; **p<0,001

Yaş grupları arasında Atasözleri Ölçeği toplam puanı açısından farklılık olup olmadığı anlamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)nden faydalanılmış ve gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır [$F(3, 118) = 0,93, p > 0,05$]. Atasözleri Ölçeği'nin toplam puanı ile eğitim düzeyi grupları arasında farklılık olup olmadığı anlamak için iki eğitim düzeyi grubu olmasından dolayı Bağımsız Örneklem t testinden faydalanılmış ($t_{0,01;120} = -4,40$). Buna göre, eğitim düzeyi lise ve üstü olan bireylerin Atasözleri Ölçeği'nden aldıkları toplam puan eğitim düzeyi orta eğitim ve altı olan bireylerin Atasözleri Ölçeği'nden aldıkları toplam puana göre daha yüksektir. Çizelge 3.4'de analiz sonucunda elde edilen değerlere yer verilmiştir.

Çizelge 3.4. Atasözleri Ölçeği'nin Eğitim Düzeylerine Göre t testi

		N	Ort.	Std. Sapma	t değeri	p değeri
Atasözleri	Ortaöğretim	55	17,2	5,38	-4,395	0,00*
	Lise ve Üstü	67	21,7	5,87		

Cinsiyet açısından Atasözleri Ölçeği'nin toplam puanında farklılık olup olmadığı anlamak için Bağımsız Örneklem t testinden faydalanılmış ($t_{0,06;122} = 1,90$) ve gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Kadın $\bar{x} = 20,8$, Erkek $\bar{x} = 18,7$).

3.3. Atasözleri Ölçeği'ne Ait Maddelerin Bilinmeme Oranları

Atasözleri Ölçeği'nde yer alan maddelerin araştırmaya katılan bireyler tarafından bilinmeme oranları hesaplanmış ve 3.,2. ve 13. maddelerin bilinmeme oranları oldukça yüksek çıkmıştır. Atasözleri Ölçeği'ne ait maddelerin bilinmeme oranları Çizelge 3.5' te verilmiştir.

Çizelge 3.5. Atasözleri Ölçeği'ne Ait Maddelerin Bilinmeme Oranları

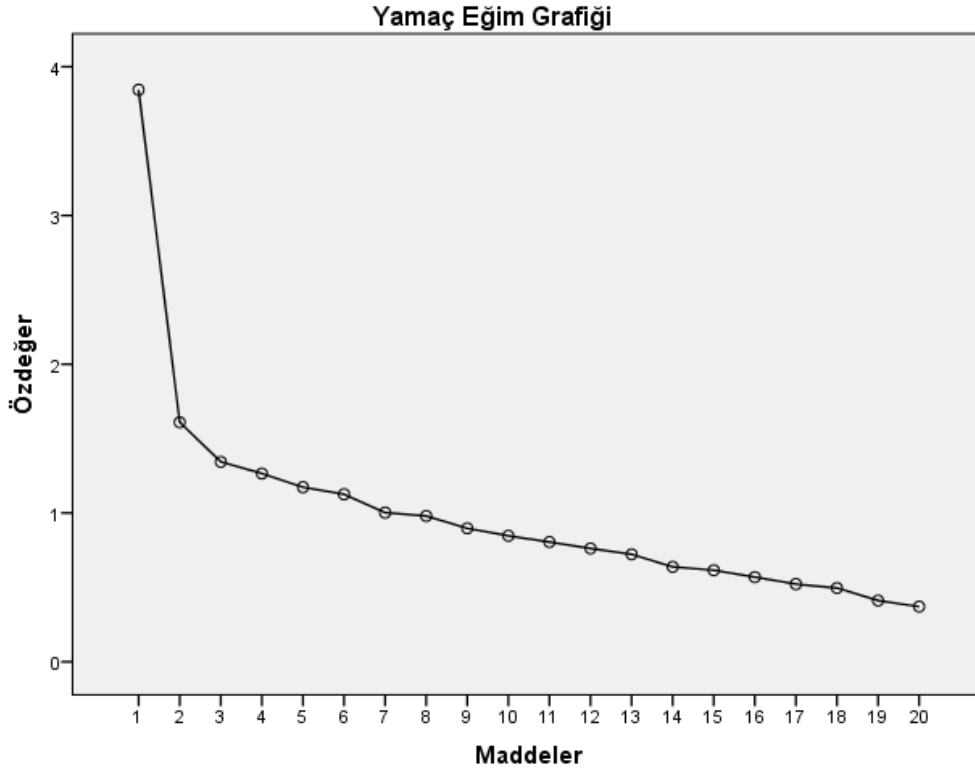
Atasözü Ölçeği Maddesi		Bilinmeme Oranı (%)
Madde 3	Ağaç ne kadar uzasa da göğe ermez.	67
Madde 2	Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.	60
Madde 13	Koyunun bulunmadığı yerde keçiyeye Abdurrahman Çelebi derler.	54
Madde 15	Sakalla olaydı kişi keçiyeye danıştırdı her işi.	48
Madde 4	Akıl yaşta değil baştadır.	45
Madde 17	Sen dede ben dede bu atı kim tımar ede.	42
Madde 10	Görünen köy kılavuz istemez.	41
Madde 1	Abdal ata binince bey oldum sanır, şalgam aş girince yağ oldum sanır.	30
Madde 9	Evdeki hesap çarşıya uymaz.	25
Madde 12	Kedi uzanamadığı çigere mundar der.	23
Madde 20	Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.	22
Madde 18	Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	21
Madde 5	Al elmaya taş atan çok olur.	21
Madde 8	El kazanı ile aş kaynamaz.	20
Madde 14	Sabırla koruk helva olur dut yaprağı atlas.	15
Madde 7	Bir elin nesi var iki elin sesi var.	10
Madde 11	Gülme komşuna gelir başına.	10
Madde 16	Sakla samanı gelir zamanı.	8
Madde 19	Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	8
Madde 6	Ateş düştüğü yeri yakar.	6

3.4. Atasözleri Ölçeği'nin Faktör Analizi

Atasözleri Ölçeği'nin faktör analizi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi uygulanmış, örneklem sayısı olan 122 faktör analizi yapabilmek için orta derecede yeterli bulunmuştur (KMO= 0,73, χ^2 Bartlett test (190) = 370,43).

İlk aşamada temel bileşenler (principal components), varimax rotasyonu uygulanmış ve özdeğeri (eigenvalue) 1'in üzerinde bulunan 7 faktörün toplam varyansın % 56,83'ünü açıkladığı bulunmuştur.

Yamaç Eğim Testi (Scree plot) incelemesinde 6 faktörün daha uygun olduğu görülmüştür. Şekil 3.1'de Atasözleri Ölçeği'nin Yamaç Eğim Testi grafiği verilmiştir.

Şekil 3.1. Atasözleri Ölçeği'nin Yamaç Eğim Grafiği

Yamaç Eğim Testi incelemesine ek olarak, maddelerin tek tek doğru biliniyor bilinmemeye frekanslarının da incelenmesi sonucu 2, 3 ve 13. maddelerin bilinmemeye oranları yüksek olduğundan ölçekten çıkarılarak yeniden faktör analizi yapılmıştır.

Faktör analizi sonrasında 8. ve 9. maddelerin faktör yüklerinin düşük olmasından dolayı her iki madde de ölçekten çıkarılarak 15 maddeden oluşan 6 faktörlük Atasözleri Ölçeği elde edilmiştir. 15 maddelik Atasözleri Ölçeği'ne temel bileşenler (principal components), varimax rotasyonu uygulanmış ve özdeğeri (eigenvalue) 1'in üzerinde bulunan 6 faktörün toplam varyansın % 54,95'ini açıkladığı bulunmuştur

Faktör analizi sonucunda Atasözleri Ölçeği'nin madde yükleri Çizelge 3.4'te verilmiştir. 15 maddelik Atasözleri Ölçeği'nin Cronbach Alfa katsayısı $\alpha=0,72$ ve Gutman Split-Half değerinin ise 0,78 olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge.3.6. Atasözleri Ölçeği'ne Ait Faktör Analizi

Ölçek Maddesi		Faktör I	Faktör II	Faktör III	Faktör IV	Faktör V	Faktör VI
Madde 4	Akıl yaşta değil baştadır.	,76	-,6	,13	,47	-,17	-0,36
Madde 12	Kedi uzanamadığı çiğere mundar der.	,59	,24	-,01	-,098	,09	,36
Madde 18	Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	,63	-,06	-,17	,438	,07	-,09
Madde 1	Abdal ata binince bey oldum sanır, şalgam aşı girince yağ oldum sanır.	-,14	,64	-,02	,13	,04	,13
Madde 5	Al elmaya taş atan çok olur.	,26	,63	,25	-,06	,02	-,01
Madde 14	Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas.	,07	,51	-,10	,43	-,13	-,13
Madde 7	Bir elin nesi var iki elin sesi var	,33	,20	,46	,25	,21	-,41
Madde10	Görünen köy kılavuz istemez.	-,03	-,14	,70	,23	,03	-,10
Madde 15	Sakalla olaydı kişi, keçiye danışılardı her işi.	,18	,30	,55	-,14	,24	-,04
Madde 16	Sakla samanı gelir zamanı.	-,04	,14	,61	,02	-,20	,30
Madde 6	Ateş düştüğü yeri yakar.	1,0	,05	,21	,74	,04	,12
Madde 11	Gülme komşuna, gelir başına.	,12	,23	,16	,42	-,27	,36
Madde 17	Sen dede ben dede, bu atı kim tımar ede.	,04	,22	-,02	,53	,45	,02
Madde 20	Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.	-,04	,01	,04	,01	,85	,10
Madde 19	Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	,12	,02	,01	,11	,15	,80

3.5. Atasözleri Ölçeği'nin Değerlendiriciler Arası Güvenirliği

Atasözleri Ölçeği' nin güvenilirliğini test etmek amacıyla değerlendiriciler arası güvenilirlik testinden faydalanılmıştır. 30 katılımcının verdikleri yanıtlar iki ayrı uzman tarafından puanlanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı değeri $r= 0,98$ bulunmuştur. Ölçeğin değerlendiriciler arası güvenirliliğinin yüksek olduğu görülmüştür.

3.6. Atasözleri Ölçeği'nin Güvenirliği

Atasözleri Ölçeği'nin iç tutarlılık testine Cronbach Alfa hesaplanarak bakılmış ve $\alpha=0,76$ olarak orta düzeyde bulunmuştur (Kartal ve Dirlik, 2016). Ayrıca iç tutarlılığı yönelik başka bir analiz olarak Grup İçi Korelasyon Katsayısı (Intraclass Correlation/ICC) değeri hesaplanmış ve 0,76 olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,00$). Bu analizlerin sonuçlarına göre Atasözleri Ölçeği maddelerin kendi aralarında ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

4. TARTIŞMA

Giriş bölümünde belirtildiği gibi, bu araştırmada soyutlama becerisini ölçmeyi hedefleyen Atasözleri Ölçeği'ni oluşturabilmek amaçlanmaktadır. Ayrıca yaş, eğitim gibi sosyo-demografik özellikler ile araştırmada ele alınan değişkenlerin Atasözleri Ölçeği ile ölçülen soyutlama becerileri ile ilişkilerinin araştırılması da planlanmaktadır. Bu sayede Atasözleri Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği de değerlendirilebilecektir. Bu amaçlar doğrultusunda, sağlıklı bireylerden demografik bilgiler alınmış, nöropsikolojik değerlendirme yapılmış, soyutlama becerileri değerlendirilmiş ve ilgili analizler uygulanarak çeşitli bulgular elde edilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde, verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın amacı kapsamında belirtilenler doğrultusunda kuramsal açıdan tartışılacaktır. Çalışmada geliştirilen Atasözleri Ölçeği için yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri üzerinde durularak, son olarak, gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulacaktır.

4.1. Atasözleri Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Verilerin Tartışılması

Araştırmanın öncelikli amacı soyutlama becerisini ölçmeyi hedefleyen Atasözleri Ölçeği'ni oluşturabilmektir. Bu amaca ulaşmak için öncelikle bilişsel olarak sağlıklı bireyleri belirleyebilmek adına MOBİD ve SMMT araçlarının kesme puanlarından faydalanılmış ve kesme puanlarının altında kalan bireyler araştırmanın dışına çıkarılmıştır. Böylelikle araştırmada bilişsel açıdan sağlıklı bireylere yer verilmesi ile araştırmanın güvenilirliğine katkıda bulunulduğu düşünülmektedir.

Atasözleri Ölçeği'nin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla iç tutarlık ve değerlendirmeciler arası güvenilirlik testleri sonuçlarından faydalanılmıştır. İç tutarlık

analizine göre Atasözleri Ölçeği'ndeki maddelerin kendi aralarında olumlu ilişkileri olduğu ve maddelerin kendi içinde tutarlık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Değerlendirmeciler arası güvenilirlik testi için Atasözleri Ölçeği'nin maddeleri iki ayrı uzman tarafından puanlanmış ve güvenilirlik değeri yüksek bulunmuştur. Bu işlemlerden elde edilen sonuçlar Atasözleri Ölçeği'nin güvenilir olduğunu göstermektedir.

4.2. Atasözleri Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Verilerin Tartışılması

Atasözleri Ölçeği WAIS-R Yargılama ve Benzerlikler alt ölçekleri ve MRT Yargılama Alt Ölçeği ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. WAIS-R Yargılama ve Benzerlikler Alt Ölçeği bireylerin soyut düşünme, problem çözme gibi muhakeme yeteneklerini değerlendirmektedir. Bilişsel psikoloji alanında yapılan çalışmalarda bilişsel becerileri değerlendirmek için atasözlerinden yararlanıldığı görülmektedir. Yürütülen bu çalışmada Atasözleri Ölçeği ile WAIS-R Yargılama ve Benzerlikler alt ölçeklerinin ilişkili çıkması hem bu alanda yapılan çalışmaları doğrulamakta hem de Atasözleri Ölçeği'nin geçerliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu çalışmaya katılan bireylerin WAIS-R Yargılama ve Benzerlikler alt ölçeklerinden aldıkları ortalama puanların WAIS-R'in Türk örnekleme için standardizasyon çalışmasında (Baştuğ, 2000) elde edilen ortalama puanlar ile paralellik göstermesi örneklemelerin bu değişkenler açısından birbirine benzer olduğunu da göstermektedir.

4.3. Atasözleri Ölçeği'ne İlişkin Verilerin Genel Çerçeve de Tartışılması

Atasözleri ile ilgili yurt dışında yürütülen çalışmalara bakıldığında, yaş ile atasözleri arasında ilişki olduğu, kimi çalışmalarda bireyler yaş aldıkça atasözlerini bilme oranının arttığı (Duthie, 2008), kimi çalışmalarda ise tam tersinin bulunduğu görülmektedir (Albert ve ark., 1990). Bu çalışmanın bulgularına göre yaş ile atasözlerini bilme arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bu bulgunun altında kültürel farklılıkların olabileceği, bizim kültürümüzde atasözlerini yorumlama ile yaşın artması arasında bir ilişki olmadığı düşünülmüştür. Yaş aldıkça ortaya çıkabilecek nörobilişsel kayıplar sonucunda atasözlerini yorumlamanın ve

dolayısıyla bireylerde muhakeme ve soyutlama becerilerinin zayıflaması söz konusu olabilmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre Atasözleri Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile eğitim düzeyi arasında ilişki olduğu görülmüştür. Atasözlerini yorumlama ve dolayısıyla soyutlama becerisinin eğitim düzeyinden etkilenmesinin kişinin eğitim düzeyi arttıkça, atasözleri ile karşılaşma olasılığının, kelime dağarcığının, okuma sıklığının ve metaforik veya mecazi deyişlerle karşılaşma olasılığının artması ile ilişkili olduğu fikrini düşündürmüştür. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde eğitim düzeyinin artmasının atasözlerini yorumlamaya katkı sağladığı görülmektedir ve bu durum araştırmamızda elde edilen bulgu ile paralellik göstermektedir (Nipold,1997).

Araştırmaya katılan bireylerin Atasözleri Ölçeği'nden elde ettiği toplam ortalama puan beklentinin altında kalmıştır. Atasözlerini yorumlama ile bireylerin okuma oranları arasında bir ilişki olabileceği düşünülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın "Türkiye Okuma Kültürü Haritası Projesi" verileri gözden geçirildiğinde Türkiye'de kişi başına yıllık kitap okuma oranının 7,2 olduğu görülmüştür (Akkılık, 2011). Yıllık kitap okuma oranının az olması sebebiyle atasözlerini yorumlamanın bu orandan etkilenebileceği düşünülmektedir.

4.4. Atasözleri Ölçeği'ndeki Maddelerin Bilinirlik Düzeyleri

Mecazi ve zengin kültürel içeriğe sahip olan atasözleri psikoloji alanında birer ölçme aracı olarak kullanılmaya başlanıldığından bu yana bu araçları değerli kılacak pek çok kriter de önem kazanmıştır. Bu kriterlerin en başında gelen ise atasözlerinin toplum içerisinde ne kadar kişi tarafından ne sıklıkla kullanıldığı, tanındığı, toplumun bu dil unsurlarına ne kadar aşina olduğu, kısacası "atasözlerinin bilinirliğidir." Bu konuda araştırma yapan çalışmacılar psikoloji ölçme araçlarının içinde yer alacak atasözlerinin çok fazla bilinen deyişlere sahip olmaması gerektiğini, bireylerin "sıklıkla duydukları atasözlerinin" karşılımlarına çıkması durumunda çok düşünmeden "otomatik" cevaplar ile karşılık verebildiğini öne sürmüşlerdir. Bu durumda atasözlerinden faydalanarak bireyin yürütücü işlev ve soyutlama

becerilerini ortaya koymasını bekleyen testler beklentileri karşılayamamaktadır. Bu nedenle atasözlerinden faydalanılarak oluşturulacak ölçek maddelerinin toplum içerisinde bilinirliği az, sıklıkla duyulmamış olanlarına da yer verilmesi gerektiği öne sürülmektedir (Chapman ve ark., 1997). Atasözlerinden faydalanarak gerçekleştirilen bu çalışmada araştırmaya katılan kişilerin yanıtladıkları cevaplara göre Atasözleri Ölçeği maddelerinin bilinmeme oranları incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda bazı atasözlerinin bilinmeme oranlarının düşük olduğu bazı atasözlerinin ise yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan bireylerin yanıtlarına göre bilinmeme oranı yüksek olan ölçek maddeleri 2., 3., 4., 10., 13., 15. ve 17. maddelerdir. Bu maddeler aşağıda verilmiştir:

- Madde 2- Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.
- Madde 3- Ağaç ne kadar uzasa da göğe ermez.
- Madde 4.-Akıl yaşta değil baştadır.
- Madde 10- Görünen köy kılavuz istemez
- Madde 13- Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler.
- Madde 15- Sakalla olaydı kişi keçiye danışarlardı her işi.
- Madde 17- Sen dede ben dede bu ata kim tımar ede.

Aynı şekilde çalışmaya katılan bireylerin yanıtlarına göre bilinmeme oranı düşük olan ölçek maddeleri 6., 7., 11., 14., 16. ve 19. maddelerdir. Bu maddeler aşağıda verilmiştir:

- Madde 6- Ateş düştüğü yeri yakar.
- Madde 7-Bir elin nesi var iki elin sesi var.
- Madde 11- Gülme komşuna gelir başına.
- Madde 14- Sabırla koruk helva olur dut yaprağı atlas.

- Madde 16- Sakla samanı gelir zamanı.
- Madde 19- Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.

Bugüne kadar atasözleri ile gerçekleştirilmiş birçok araştırma “bilinirlik” konusu üzerine odaklanmış ve bu alanda yapılacak araştırmalara yol göstermiştir (Van Lancker, 1990). Bu araştırmada da bu konu üzerinde durulmuş ve dikkate alınmıştır.

Atasözleri Ölçeği maddelerinde araştırmacılar tarafından aşına olunanların yanı sıra çok duyulmamış, bilinirliği düşük olan atasözlerine de yer verilmiştir. Bu durumda Atasözleri Ölçeği’nde yer alan maddelerin kolaylıkla, otomatik bir şekilde cevaplanmayacak, yürütücü işlevler veya soyutlama becerisini harekete geçirecek ölçek maddeleri içerdiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte, bu araştırmada katılımcılara sorulan atasözüne aşına olup olmadıkları ayrıca sorulmamıştır. Bu durum araştırmanın bir kısıtlılığı olarak düşünülebilir.

Bu kapsamda Atasözleri Ölçeği’nde yer alan maddelerin bilinmeme oranları tespit edilmiş bilinmeme oranı çok yüksek olan Madde 2, Madde 3 ve Madde 13 atılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Atasözleri Ölçeği’ndeki diğer maddelerin bilinmeme oranları dengelenmeye çalışılmıştır.

4.5. Atasözleri Ölçeği ve Dil Becerisi Arasındaki İlişki

Psikoloji alanında atasözleri ile yapılan ölçek çalışmaları tartışırken dil becerisini de dikkate almak gerekmektedir. Dil becerisi ile atasözlerini yorumlama arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara literatürde yer verilmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar bireyin dil becerisinin de atasözünü yorumlamada etkili olduğunu göstermektedir. Bu alanda dil becerisinin atasözünü yorumlamada etkisini anlayabilmek için Akıcı Afazi Bozukluğu ve Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk gibi hastalıklar ile çalışmalar yürütülmüştür. Bu araştırmalarda her iki hastalığa sahip bireylerin farklı şekillerde atasözlerini yorumlayabildiği, Akıcı

Afazi Bozukluğu tanısı almış bireylerin atasözlerinin anlamlarını bilmesine rağmen ifade etmekte, Alzheimer hastalığına bağlı majör nörobilişsel bozukluk tanısı almış bireylerin ise atasözlerinin anlamlarını kavramada güçlük çektiği gözlenmiştir (Chapman ve ark., 1997).

Dil ve atasözleri arasındaki ilişkiyi yürüten diğer çalışmalar ise bireyin dil bilgisi ve yeterli sözel ifade becerilerinin önemini vurgulamıştır (Van Lancker,1990). Bunun yanında, bireylerin okuma yetisinin de atasözünü anlama konusunda önemli olduğu ortaya araştırmalar vardır (Nippold, 2001). Bu araştırmada dil becerisi ile atasözü yorumlama arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için Mutfak Resmi Testi'nin Dil alt ölçeğinden faydalanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda MRT Dil puanları ile Atasözleri Ölçeği arasında anlamlı ilişki elde edilememiştir. Bu sonuçlar literatür ile uyumlu olmayıp dil becerisi konusunda literatürü destekleyecek bir sonuç elde edilememiştir. Sonuç olarak araştırma kapsamında literatürün aksine bireylerin dil becerilerinin atasözünü yorumlama becerisi üzerinde herhangi bir etkisinin olduğu gözlenememiştir

4.6. Atasözleri Ölçeği ve Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki

Yaş değişkeni ile atasözlerini yorumlama arasındaki ilişki literatür içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Gerek demansa bağlı hastalıkların araştırılmasında gerekse genç kuşakların atasözlerine olan tutumlarının tartışılması ile ilgili araştırmalar yürütülmüştür. Öncelikle demansa bağlı hastalıkların araştırılmasında konuyla ilgili kullanılacak ölçeklerde sıklıkla atasözlerinden faydalandığı görülmüştür. Bu araştırmalar ile ulaşılan sonuçlar atasözleri ölçeklerini yaş değişkeni ile ilişkiyi ölçebilen iyi bir klinik araç olarak kabul eden çalışmalar olmasına rağmen tam aksini iddia eden çalışmalar da bulunmaktadır (Lehye, 2011; Yamuchgi ve ark., 2011). Yaş değişkeni üzerinde araştırma yapan araştırmacılar atasözlerini yorumlamada yaş aralığı fazla olan bireylerin yürütücü işlevlerinin etkili olduğunu, eğer yürütücü işlevlerinde herhangi bir bozulma varsa bunun atasözü yorumunu da etkileyebildiğini gözlemlemişlerdir (Uekermann, ve ark., 2008).

Bu çalışmada dört yaş aralığından birey eşit miktarda olacak şekilde çalışmaya katılarak yaş değişkeni ele alınmıştır. Bu çalışmada Atasözleri Ölçeği ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Her yaş kategorisinden katılımcı arasında atasözlerini yorumlamada bir fark gözlenmemiştir. Alanda yapılan çalışmalarda (Uekermann ve ark., 2008) yaşla birlikte yürütücü işlevlerde meydana gelebilecek herhangi bir bozulmanın atasözlerini yorumlama becerisini etkilediği bilgisine yer verilmiştir. Bu çalışmada yaş değişkeni ile Atasözleri Ölçeği toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasının nedeninin çalışmaya katılan bireylerin yürütücü işlevler gibi bilişsel becerilerinde herhangi bir bozulma olmaması ve katılımcıların sağlıklı bireylerden oluşması olduğu düşünülebilir.

4.7. Atasözleri Ölçeği ve Eğitim Değişkeni Arasındaki İlişki

Eğitim veya akademik başarının atasözlerini anlama ve kavrama konusunda etkili olduğu bulunmuştur (Nippold ve ark., 1997). Eğitim düzeyi irdelenirken okuma yetisi ve kelime bilgisi gibi alanlardaki başarının dolaylı yoldan atasözlerini yorumlamaya katkı sağladığı görülmüştür (Nippold ve ark., 2001).

Bu çalışmada eğitim değişkeninin üzerinde durulmuş olup katılımcılar eğitim düzeylerine göre kategorilere ayrılmış ve farklı eğitim seviyelerinden katılımcılar belirlenerek eşit bir biçimde çalışmaya alınmıştır. Bunun sonucunda Atasözleri Ölçeği ile eğitim düzeyi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş ve Atasözleri Ölçeği'nin eğitim düzeyinden etkilendiği bulunmuştur. Bu sonuç da ileride Atasözleri Ölçeği ile soyutlama becerisi değerlendirilirken eğitim değişkeninin göz önünde tutulması gerektiğini, bu kritere göre bireylerin değerlendirilmesinin uygun olacağını düşündürmektedir.

4.8. Atasözleri Ölçeği'nin Bilişsel Becerileri Değerlendirmedeki Rolü

Bilişsel becerileri değerlendirme söz konusu olduğunda uzun yıllardan beri atasözlerinin bu alana katkı sağladığı bilinmektedir. Bilişsel psikoloji alanında atasözleri denilince soyutlama becerisinin akla gelmesinin yanında yargılama ve yürütücü işlevlerden de bahsetmek mümkündür. Bu araştırma öncelikli olarak Atasözleri Ölçeği'ni geliştirmeyi hedeflemiş olmasının yanında yürütücü işlevlerin alt dalı olan soyutlama becerisini de değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaca ulaşmak için soyutlama becerisini değerlendirmeye yarayan WAIS-R Benzerlikler Alt Ölçeği kullanılmış ve Atasözleri Ölçeği ile arasında olumlu bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuç araştırmanın öncelikli amacı olan soyutlama becerisini değerlendirmeyi sağlayan bir Atasözleri Ölçeği geliştirme fikrine katkı sağlamış ve dolayısıyla araştırmanın hedefine ulaşmasında rol oynamıştır.

Aynı şekilde WAIS-R Yargılama Alt Ölçeği kullanılarak Atasözleri Ölçeği'nin bireylerin yargılama, muhakeme gibi becerilerini değerlendirmede katkısı araştırılmış ve WAIS-R Yargılama Alt Ölçeği ile Atasözleri Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yürütücü işlevlerin diğer bir alt dalı olan yargılama becerisinin Atasözleri Ölçeği ile anlamlı bir ilişki içinde olmasının bu araştırmada gerçekleştirilen ölçek çalışmasını destekleyici nitelikte olduğu düşünülmüştür.

MRT Yargılama Alt Ölçeği'nin de aynı şekilde Atasözleri Ölçeği ile olumlu yönde anlamlı bir ilişkisinin olması Atasözleri Ölçeği'nin yargılama, muhakeme becerilerini ölçmesine sağladığı katkıyı ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma soyutlama becerisini ölçmeye yönelik Atasözleri Ölçeği'ni geliştirmeyi hedeflemiştir. Bulguların ışığında şu verilere ulaşılmıştır:

- Atasözleri Ölçeği heterojen bir faktör yapısına sahip olmakla birlikte hem güvenilirliğinin yüksek olması hem de uyum (concurrent) geçerliğinin olması güçlü bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.
- Atasözleri Ölçeği'nin araştırmadaki soyutlama ve muhakeme becerisini değerlendirmeye yarayan WAIS-R Benzerlikler ve Yargılama Alt Ölçekleri ve MRT Yargılama Alt Ölçeği ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Böylece Atasözleri Ölçeği soyutlama ve muhakeme becerisini değerlendirmeye yönelik olarak kullanabilecek bir ölçektir.
- Bu çalışmada kullanılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda çok sayıda faktör elde edilmiştir. Bu faktörler atasözlerinin nadir, sık oluşları ya da soyut ve somut oluşları şeklinde ele alınan boyutlarıyla örtüşen bir örüntü göstermemiştir. Bu durum Atasözleri Ölçeği'nin yapısal geçerliğinin faktör analizi ile yapılmasının uygun olmayabileceği düşüncesini akla getirmiştir.

Çalışmaya dahil edilen katılımcıların sağlıklı bireylerden oluşmasına dikkat edilmiştir, ancak bireylerin sağlıklı olduklarının tespiti için herhangi klinik bir değerlendirme yapılmamış olması çalışmanın önemli bir kısıtlılığıdır. Bundan başka bireylerin atasözlerine aşina olup olmadıklarının da belirlenmemiş olması bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir.

Hukuki açıdan yeterli olma kişinin sağlam yargılama ve soyutlama yapabilmesine dayanır (Can ve ark., 2006). Bu nedenle de soyutlama becerisinin sağlam olup olmadığının değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Çalışmamızda geçerlik ve güvenilirliği test edilen Atasözleri Ölçeği ile sağlıklı bireylerde soyutlama becerisinin değerlendirilmesi mümkün olacaktır. Türk Ceza Kanunu'nun 32. Maddesinde "Akıl hastalığı ya da zayıflığı olması halinde ceza sorumluluğu etkilenmektedir" denmektedir. Yapılan çalışma sayesinde özellikle gerek sağlıklı

bireylerde gerekse herhangi bir ruhsal bozukluğu olan bireylerde bilişsel değerlendirmenin yanı sıra soyutlama becerilerinin de değerlendirilmesine olanak sağlanacak ve ceza sorumluluğunun etkilenmesi konusunda daha detaylı bilgi elde edilmiş olacaktır.

Araştırma kapsamındaki bulgular aşağıdaki şu önerileri akla getirmiştir;

- Atasözlerinin kültür ögesinden etkilendiği düşünülerek araştırmanın sadece Uşak ili sınırları içerisinde değil, daha fazla ili araştırma kapsamına alarak yürütülmesi önerilebilir.

- Araştırmaya katkı sağlayan bireylerin sayısı yeterli olmakla birlikte, (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi örneklem sayısı olan 122 faktör analizi yapabilmek için orta derecede yeterli olduğunu göstermiştir, istatistiksel anlamda araştırmayı desteklemek açısından ileriki çalışmalarda katılımcı sayısı arttırılabilir.

- Sağlıklı olmayan bireylerin ele alındığı ileri çalışmalar yapılabilir.

- Araştırma kapsamında dil becerilerinin atasözlerini yorumlamadaki etkisi gözetilince daha kapsamlı dil becerisini ölçen bir test daha sonra yapılacak araştırmalara eklenebilir.

- İleride yapılacak çalışmalarda bireylerin atasözlerine aşinalığının da bir değişken olarak ele alınması yararlı olabilir.

- Bu çalışmanın örneklemeden elde edilen veriler ile yapılan açımlayıcı faktör analizi Atasözleri Ölçeği'nin heterojen bir faktör yapısına sahip olduğunu göstermiştir. Başka örneklemlerde ölçeğin doğrulayıcı faktör analizinin yapılması daha anlamlı sonuçlar elde edilmesi açısından yararlı olabilir.

ÖZET

Soyutlama Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Atasözleri Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin Sağlıklı Bireylerde İncelenmesi

Türkiye'de adli psikoloji alanında bireylerin bilişsel becerilerinin değerlendirilmesini sağlayacak ölçeklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada bireylerin soyutlama becerilerini ölçmeyi sağlayan Atasözleri Ölçeği'ni geliştirme amaçlanmıştır. Atasözleri hem toplumun ortak kültür değeri olması hem de bireyin bilişsel becerileri hakkında ipucu vermesi sebebiyle önemlidir. Araştırmanın örneklemini Uşak'ta yaşayan 124 katılımcıdan oluşmuştur. Bu çalışmada katılımcılara Atasözleri Ölçeği'nin yanı sıra bilişsel becerileri değerlendiren Mutfak Resmi Testi, Standardize Mini Mental Test, Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği, WAIS-R Yargılama alt ölçeği ve WAIS-R Benzerlikler alt ölçeği ile Sosyodemografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda Atasözleri Ölçeği'nin soyutlama ve muhakeme becerilerini ölçmeye yarayan WAIS-R Yargılama ve Benzerlik alt ölçekleri ve Mutfak Resmi Testi Yargılama alt ölçeği ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Faktör analizi sonuçlarında çoklu faktör yapısı elde edilmiştir. İleride yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri Ölçeği, Bilişsel Beceriler, Soyutlama Becerisi

SUMMARY

Investigation of Psychometric Properties of The Proverbs Scale for Evaluating Abstraction Skills in Healthy Individuals

A scale which provides the assessment of cognitive abilities of individuals is needed on forensic psychology in Turkey. This study aims to develop the Proverbs Scale that evaluate abstract thinking ability of individuals. Proverbs are important not only because of the common cultural value of the society, but also because it gives clues about the cognitive skills of the individual. The study sample consists of 124 participants living in Uşak. In this study participants applied Socio-Demographic Questionnaire, the Proverbs Scale, the Mini Mental Standard Examination, the Kitchen Picture Test, the Montreal Cognitive Assessment, the Comprehension and Similarities subscales of Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised. As a result of the study, it was found that there was a positive relationship between the Proverbs Scale and WAIS-R Judgment and Similarity subscales and Judgment subscale of the Kitchen Picture Test which measure abstraction and reasoning skills. Multiple factor structure was obtained from factor analysis. Suggestions were made for future studies.

Keywords: Abstract Thinking Ability, Cognitive Functions, Proverb Scale

KAYNAKLAR

- AGERSTRÖM, J GUNNARSSON H, STENING K (2017). Does physical pain impair abstract thinking?. *Journal of Cognitive Psychology*, **29(6)**: 748-754.
- AHÇI ZG (2016). 3-5(Yaş Çocuklarının Yürütücü İşlev Performansları ve Dil Becerileri İle İlişkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, **5(2)**: 84-100.
- AHIÖĞLU-LINDBERG EN (2011). Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, **19 (1)** :1-10.
- AKKILIK R (2011). Türkiye Okuma Haritası, Türkiye Kütüphaneciliği, **25(2)**: 326-329.
- AKSOY ÖM (1962). *ATASÖZLERİ, DEYİMLER*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-Ankara: TDK Yayınları, 1988.
- ALBERT MS, WOLFE J, LAFLECHE G (1990). Differences in abstraction ability with age. *Psychology and aging*, **5(1)**: 94.
- ALTUN M (2004). Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir İnceleme. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, **6(21)**: 79-91.
- ARCHIBALD SJ, KERNS KA (1999). Identification and description of new tests of executive functioning in children. *Child Neuropsychology*, **5(2)**, 115-129
- ARDİLLA A (2016). Is “self-consciousness” equivalent to “executive function”?. *Psychology & Neuroscience*, **9(2)**: 215.
- ARDİLLA A (2018). Is intelligence equivalent to executive functions?. *Psicothema*, **30(2)** :159-164.
- ATALAY D (2005). *Yetişkinlerde Planlama: Londra Kulesi Testi'nin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- AYDIN A (2008). Sembolik Oyun Testinin Türkçe'ye Uyarlanması Ve Okul Öncesi Dönemdeki Normal, Otistik Ve Zihin Engelli Çocukların Sembolik Oyun Davranışlarının Karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Doktora Tezi. İstanbul.
- AYDIN B (1997). Çocuk Ve Ergen Psikolojisi. *İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları*.

- BADDELEY A, BRESSI S, DELLA SALA S, LOGIE R, SPINNLER H (1991). The decline of working memory in Alzheimer's disease: A longitudinal study. *Brain*, **114**: 2521–2542.
- BADDELEY A (2000). The episodic buffer: a new component of working memory?. *Trends in cognitive sciences*, **4(11)**: 417-423.
- BARKLEY RA (1997). Behavioral inhibition, sustained attention, and executive functions: constructing a unifying theory of ADHD. *Psychological bulletin*, **121(1)**: p. 65.
- BARKLEY RA (2001). The executive functions and self-regulation: An evolutionary neuropsychological perspective. *Neuropsychology review*, **11(1)**:1-29.
- BAŞTUĞ G (2000). Wechsler Yetişkinler için Zekâ Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu (WAIS-R)'nin Genel Bilgi, Sayı Dizisi, Aritmetik, Yargılama ve Benzerlikler Alt Ölçeklerinin Standardizasyonu: Ön Çalışma. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi
- BEKİROĞLU O (2014). Türkçe Atasözlerinde İletişim Olgusunun İzleri ve Sosyo-Kültürel Çıkarımlar. *Milli Folklor*, **26**:(103).
- BİLDİREN A, KORKMAZ M (2018). TONI-3 zeka testinin üstün yetenekli çocuklarda güvenilirlik ve geçerlilik incelemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, **19(3)**:403-421.
- BOGEN JE (1969). The other side of the brain: II. An appositional mind. *Bulletin of the Los Angeles Neurological Society*, **3(4)**:191-219.
- BROWN JE, WRIGHT-HARP WY (2011) Cultural and generational factors influencing proverb recognition. *Contemporary Issues in Communication Science and Disorders*, **38**: 26.
- BROWN L, SHERBENOU RJ , JOHNSEN SK (1997). *TONI-3, test of nonverbal intelligence: A language-free measure of cognitive ability*. Austin, TX: Pro-Ed.
- BRUNDAGE SB (1996). Comparison of proverb interpretations provided by right hemisphere-damaged adults and adults with probable dementia of the Alzheimer type. *Clinical Aphasiology*, **24**: 215-231.
- BRÜNE M, BODENSTEIN L (2005). Proverb comprehension reconsidered—‘theory of mind’ and the pragmatic use of language in schizophrenia. *Schizophrenia research*, **75:2-3**: 233-239.
- CAN Y, SERCAN M, SAATÇIOĞLU Ö, SOYSAL H ,UYGUR N. (2006). Hukuki Ehliyeti Değerlendirme Formu (HEDEF) Geçerlilik, Güvenilirlik ve Duyarlılığı. *Klinik Psikiyatri*. **(9)**:5-16.

- CHAPMAN SB , ULATOWSKA HK, FRANKLIN LR, SHOBE AE, THOMPSON JL, MCLNTIRE DD(1997). Proverb interpretation in fluent aphasia and Alzheimer's disease: Implications beyond abstract thinking. *Aphasiology*, **11(4-5)**:337-350.
- CRAIK FI, EFTEKHARI E, BIALYSTOK E, ANDERSON ND (2018). Individual differences in executive functions and retrieval efficacy in older adults. *Psychology and aging*, **33(8)**:1105.
- ÇAMDERELİ M (2008). *İletişime giriş*. Dem Yayınları.
- ÇINAR N, ŞAHİN Ş, ÖNAY T, BATUM K, KARŞIDAĞ S (2013). Posterior serebral arter infarktı sonrası gelişen bilişsel bozulmanın değerlendirilmesi. *Türk Beyin Damar Hastalıkları Dergisi*, **19 (2)**: 51-55.
- ÇİL AE, ÇELEBİ N (1981). Atasözleri/Ulusözü (Kısa Açıklama ve Yorumlar), *Okul Yayınları*,3.
- ÇOLAK I (2007). Türk Atasözlerinden Seçmeler. *İstanbul: Beyan Yayınları*.5-6.
- ÇOTUKSÖKEN Y (1983). Atasözlerimiz, Anadolu Sanat Yayınları,**4(3)**:9.
- ÇÜÇEN AK, ERTÜRK E. (2008). Soyut Düşünmede Mantık ve Matematik Bilgisinin Yeri. *Kaygı Uludağ Ü. Fen Edebiyat F. Felsefe Dergisi*, **11**: 247-268.
- DELIS DC, KRAMER J, KAPLAN E (1984). The California proverb test. *Unpublished protocol*.
- DELIS DC, KAPLAN E, KRAMER JH (2001). Delis-Kaplan Executive Function: Technical Manual . Psychological Corporation.
- DIAMOND A. (1990). The Development and Neural Bases of Memory Functions as Indexed by the AB and Delayed Response Tasks in Human Infants and Infant Monkeys a. *Annals of the New York Academy of Sciences*, **608(1)**: 267-317.
- DIAMOND A. (2006). The early development of executive functions. *Lifespan cognition: Mechanisms of change*, **210**:70-95.
- DREYFUS T (2007). Processes of abstraction in context the nested epistemic actions model. *Retrieved on November*, **12**:2008.
- DUKE LM, KASZNIÁK AW (2000). Executivecontrolfunctions in degenerativedementias: A comparativereview. *NeuropsychologyReview*, **10**:75–99.

- DUMONTHEIL I (2014). Development of Abstract Thinking During Childhood and Adolescence: The Role of Rostrolateral Prefrontal Cortex. *Developmental Cognitive Neuroscience*, **10**: 57-76.
- DUTHIE JK, NİPPOLD MA, BILLOW JL, MANSFIELD TC (2008). Mental imagery of concrete proverbs: A developmental study of children, adolescents, and adults. *Applied Psycholinguistics*, **29(1)**: 151-173.
- EMEK-SAVAŞ DD, YERLIKAYA D, YENER GG (2018). Saat çizme testinin iki farklı puanlama sisteminin Türkiye normları ve geçerlik-güvenirlik çalışması. *Turkish Journal of Neurology/Türk Noroloji Dergisi* , **(24)2**: 143-152.
- EREYİ B (2016). Lise Öğrencilerinde Bilişsel Esneklik Düzeyi ve Problem Çözme Becerisinin Mizahı Kavramayla İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ERGAN NG (1999). Türk atasözleri ve deyimlerinde aile ve akrabalık anlayışı. *Uluslararası III. Türk Kültürü Kongresi*, 25-29.
- ERGİN M (1970). Orhun Abideleri, MEB, İstanbul.
- ERGİN Ö (2018). Adli Psikolojik Değerlendirme Uygulamaları Bağlamında Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ERSÖZ AG (2010). Türk Atasözleri ve Deyimlerde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, **1(6)**:167-182.
- ESİN B (2015). Dil eğitiminde bir araç olarak atasözü. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Dergisi*, 605-657.
- FERETTI TR, SCHWINT CA, KATZ AN (2007). Electrophysiological and behavioral measures of the influence of literal and figurative contextual constraints on proverb comprehension. *Brain and Language*, **101(1)**:38-49.
- FOLSTEIN MF, FOLSTEIN S, MCHUGH PR (1975) ."Mini Mental State" A Practical Method for Grading The Cognitive State of Patients for The Clinician. *Journal of Psychiatric Research*, **12**:189-198.
- FUSTER JM (1997) The Prefrontal Cortex. Philadelphia. Lippincott-Raven. GIBBS RW, BEITEL D. (1995). What proverb understanding reveals about how people think. *Psychological Bulletin*, **118(1)**:133.
- GIBBS RW, BEITEL D (1995). What proverb understanding reveals about how people think. *Psychological Bulletin*, **118(1)**: 133.

- GILBERT SJ, BURGESS PW (2008). Executive function. *Current Biology*, 18(3):110-114.
- GİRMEN P (2013). Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değer Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, **11(25)**: 117-142.
- GOLDSTEIN K (1944). Methodological approach to the study *Proverb interpretation in schizophrenia* 661 schizophrenic thought disorder. In J.S. Kasanin (Ed.), *Language and Thought in Schizophrenia*. Berkeley, CA: University of California Press.
- GORHAM DR (1956). Use of the proverbs test for differentiating schizophrenics from normals. *Journal of consulting psychology*, **(20)6**: 435
- GORHAM DR (1956). A proverbs test for clinical and experimental use. *Psychological Reports*,**(1)**:1-12.
- GÖKBERK M (2011). Değişen Dünya Değişen Dil , *Yapı Kredi Yayınları, İstanbul*, **7**:67-69.
- GÖNEN, Y (2015). Türk atasözlerinde sözlü iletişim unsurlarının sunumu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, İzmir.
- GÜL D. (2006). Somut işlem döneminde olan 8-9 yaş çocukları ile soyut işlem döneminde olan 12-13 yaş çocukların görsel bellek farklılıklarının incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. *Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- GÜNGEN C, ERTAN T, EKER E, YAŞAR R, ENGİN F (2002). Reliability and Validity of The Standardized Mini Mental State Examination in The Diagnosis of Mild Dementia in Turkish Population. *Turkish Journal of Psychiatry*, **13(4)**: 273-281.
- HAMPTON JA (2003). Abstraction and context in concept representation. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, **358(1435)**:1251-1259.
- HANÇER AH, ŞENSOY Ö, YILDIRIM Hİ (2003). İlköğretimde Çağdaş Fen Bilgisi Öğretiminin Önemi ve Nasıl Olması Gerektiği Üzerine Bir Değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **13(13)**: 80-88.
- HAUSER M (1999). The Brain's Number-Crunching Power. *Science*, **286(5444)**:1483-1484.
- HEATON RK (1981). *A manual for the Wisconsin card sorting test*. Western Psychological Services.
- HEBBEN N, MİLBERG W. (2009). Essentials of test selection, administration, and scoring. Kaufman, S.A. ve Kaufman, N.L., (Ed.), *Essentials of Neuropsychological assessment* **(2nd)**: (69-143). Hoboken, New Jersey: John Wiley&Sons, Inc.

- HILL EL (2004). Executive dysfunction in autism. *Trends in cognitive sciences*, **8(1)**:26-32.
- HUNG PF, & NİPPOLD MA. (2014). Idiom understanding in adulthood: Examining age-related differences. *Clinical linguistics & phonetics*, **28(3)**: 208-221.
- JURADO MB, ROSSELLİ M (2007). The elusive nature of executive functions: a review of our current understanding. *Neuropsychology review*, 2007, **17(3)**:213-233.
- KAISER NC, LEE GJ, LU PH, MATHER MJ, SHAPİRA J, JİMENEZ E, MENDEZ MF. (2013). What Dementia Reveals about Proverb Interpretation and Its Neuroanatomical Correlates. *Neuropsychologia*, **51(9)**: 1726-1733.
- KARLAWİSH JHT, CASARETT DJ, JAMES BD, XİE SX, KİM SYH. (2005). The ability of persons with Alzheimer disease (AD) to make a decision about taking an AD treatment. *Neurology*, **64**: 1514–1519.
- KARTAL SK, DİRLİK EM. (2016). Geçerlik kavramının tarihsel gelişimi ve güvenilirlikte en çok tercih edilen yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **16(4)**: 1865-1879.
- KEMPLER D, VAN DL, READ S (1988). Proverb and idiom comprehension in Alzheimer disease. *Alzheimer Disease and Associated Disorders*, **2(1)**: 38-49.
- KESER N, VOLTAN-ACAR N (2013). Türk Atasözlerinde Bilişsel Çarpıtmalar. *Akademik Bakış Dergisi* (**35**): 1-20.
- KIANG M, LIGHT GA, PRUGH J, COULSON S, BRAFF DL, KUTAS M (2007). Cognitive, neurophysiological, and functional correlates of proverb interpretation abnormalities in schizophrenia. *Journal of the International Neuropsychological Society*, **13(4)**: 653-663.
- KILIÇ S (2013). Örneklem Yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, **3(1)**: 44-6.
- KIRICI S (2018). *Alzheimer Hastalığına Bağlı Demans Olgularında Yargılama Becerilerinin Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- KİRİŞ N, KARAKAŞ S (2004). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun zekâ testlerinden ve ilgili diğer nöropsikolojik araçlardan yordanabilirliği [Predictability of attention deficit hyperactivity disorder mentalities and other related neuropsychological tools]. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, **7(3)**: 139-152.
- KOÇ M (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **17 (2)**: 231-256.

- KORKMAZ M, BİLDİREN A, DEMİRAL N, ÇULHA DG (2018). TONI-3 Sözel Olmayan Zeka Testinin 6-11 yaş örneklemini norm ve standardizasyon çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **19**: 76-83.
- LEZAK MD (1982). The problem of assessing executive functions. *International journal of Psychology*, **17(1-4)**: 281-297.
- LEYHE T, SAUR R, ESCHWEILER GW , MILIAN M (2011). Impairment in proverb interpretation as an executive function deficit in patients with amnesic mild cognitive impairment and early Alzheimer's disease. *Dementia and geriatric cognitive disorders extra*, **1(1)**: 51-61.
- LURIA AR (1973). *The Working Brain: An Introduction to Neuropsychology* (p. 43). Basic Books.
- MANSBACH WE, MACDOUGALL EE, CLARK KM, MACE RA (2014). Preliminary Investigation of the Kitchen Picture Test (KPT): A New Screening Test of Practical Judgment for Older Adults. *Aging, Neuropsychology, and Cognition*, **21(6)**: 674-692.
- MCDONALD CR, DELIS DC, KRAMER JH, TECOMA ES, IRAGUI VJ (2008). A Componential Analysis of Proverb Interpretation in Patients with Frontal Lobe Epilepsy and Temporal Lobe Epilepsy: Relationships with Disease-Related Factors. *The Clinical Neuropsychologist*, **22(3)**: 480-496.
- NASREDDINE ZS, PHILLIPS NA, BEDIRIAN V, CHARBONNEAU S, WHITEHEAD V, COLLIN I (2005). Montreal Cognitive Assessment, MOBID: A Brief Screening Tool for Mild Cognitive Impairment. *Journal of American Geriatrics Society*, **53 (4)**: 695-699.
- NIPPOLD MA, HAQ FS (1996). Proverb Comprehension in Youth: The Role of Concreteness and Familiarity. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, **39(1)**:166-176.
- NIPPOLD MA, UHDEN LD, SCHWARZ IE (1997). Proverb explanation through the lifespan: A developmental study of adolescents and adults. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, **40(2)**: 245-253.
- NIPPOLD MA, ALLEN MM, KIRSCH DI (2000). How adolescents comprehend unfamiliar proverbs: the role of top-down and bottom-up processes. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, **43(3)**: 621-630.
- NIPPOLD MA, ALLEN MM, Kirsch DI (2001). Proverb comprehension as a function of reading proficiency in preadolescents. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, **32**:90-100.
- OH J, CHUNC JW, JO HJ, KIM E, PARK HJ, LEE B, KIM JJ (2015). The Neural Basis of A Deficit in Abstract Thinking in Patients with Schizophrenia. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, **234(1)**: 66-73.

- OLSON DR, ASTINGTON JW (1993). Thinking about thinking: Learning how to take statements and hold beliefs. *Educational Psychologist*, **28(1)**:7-23.
- OTRAR M (2006). Öğrenme stilleri ile yetenekler, akademik başarı ve ÖSS başarısı arasındaki ilişki. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul*.
- OVERTON WF (1990). Competence and Procedures: Constrains on the development of the development of logical reasoning. Reasoning, Necessity, and Logic: *Developmental perspective*,**(1)**:31.
- ÖKTEM Ö (2013). *Davranışsal Nörofizyolojiye Giriş*. Nobel Tıp Kitabevi.
- ÖZKAN B, GÜNDOĞDU AE (2011). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkçede atasözleri ve deyimler *Electronic Turkish Studies*, **6**:3.
- PARLATIR İ (2007). Atasözü ve Deyimler –I, Yargı Yayınevi, Ankara,**(1)**:2.
- PASİN G (2017). Sosyal psikolojik açıdan toplumsal cinsiyet ve atasözleri: Erkek egemen cinsiyetçiliğin Türk atasözlerine yansımaları, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim dalı.
- PENNINGTON BF, OZONOFF S (1996). Executive functions and developmental psychopathology. *Journal of child psychology and psychiatry*, **37(1)**: 51-87.
- RABİN LA, BORGOS MJ, SAYKİN AJ, WİSHART HA, CRANE PK , NUTTER-UPHAM, KE ,FLASHMAN LA (2007). Judgment in older adults: Development and psychometric evaluation of the Test of Practical Judgment (TOP-J). *Journal Of Clinical And Experimental Neuropsychology*, **29 (7)**:752–767.
- REYNOLDS BW, BASSO MR, MILLER AK, WHİTESİDE DM, COMBS D (2019). Executive function, impulsivity, and risky behaviors in young adults. *Neuropsychology*, **33(2)**:212.
- ROBERTS P (2009). Abstract thinking: a predictor of modelling ability? *ACM/IEEE 12th International Conference on Model Driven Engineering Languages and Systems: Educators' Symposium*. Denver, Colorado, USA 04 - 09 Oct 2009.
- ROBERTSON IH, MANLY T, ANDRADE J, BADDELEY BT, YIEND J (1997). Performance Correlates of Everyday Attentional Failures in Traumatic Brain Injured and Normal Subjects. *Neuropsychologia*. **35(6)**:747-758.
- SAĞLAM MY (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, **18(1)**.

- SANDOR S (2018). Sağlıklı kişilerde ergenlikten yaşlılığa karar verme davranışı ve yürütücü işlevlerle olan ilişkisi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, **21(3)**.
- SAVRUN BM, ÖZERTÜRK S, AKI G, DURAN A (2000). Silik nörolojik belirti gösteren ve göstermeyen şizofren hastaların nöropsikolojik yönden değerlendirilmesi. *Düşünen Adam*, **13(3)**: 146-154.
- SELEKLER K, CANGÖZ B, ULUÇ S (2010). Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği'nin Hafif Bilişsel Bozukluk ve Alzheimer Hastalarını Ayırtedebilme Gücünün İncelenmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, **13**: 166-171.
- SERINO A, CIARAMELLI E, DI SANTANTONIO A, MALAGU S, SERVADEI F, LADAVAS E (2006). Central executive system impairment in traumatic brain injury. *Brain Injury*, **20(1)**:23-32.
- SEZGİN N, BAŞTUĞ G, YARGICI KARAAĞAÇ S, YILMAZ B (2014). Wechsler Yetişkinler için Zekâ Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu (WAIS-R) Türkiye Standardizasyonu: Ön çalışma, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, **54(1)**: 451-480.
- SHANKS DR, DARBY RJ (1998). Feature-and rule-based generalization in human associative learning. *Journal of Experimental Psychology: Animal Behavior Processes*, **24(4)**: 405.
- SHIFFRIN RM, SCHNEIDER W (1977). Controlled and automatic human information processing: II. Perceptual learning, automatic attending and a general theory. *Psychological review*, **84(2)**: 127.
- SKEMP R (1986). *The psychology of learning mathematics* (2nd ed.). Harmondsworth, England: Penguin.
- SMITH PK, WIGBOLDUS DH, DIJKSTERHUIS AP (2008). Abstract thinking increases one's sense of power. *Journal of Experimental Social Psychology*, **44(2)**: 378-385.
- SODERBERG CK, CALLAHAN SP, KOCHERSBERGER AO, AMİT E, LEDGERWOOD A (2015). The effects of psychological distance on abstraction: Two meta-analyses. *Psychological bulletin*, **141(3)**: 525.
- SPONHEIM SR, SURERUS-JOHNSONS C, LESKELA J, DIEPERINK ME (2003). Proverb interpretation in schizophrenia: the significance of symptomatology and cognitive processes. *Schizophrenia Research*, **65(2-3)**: 117-123.
- STUSS DT, BENSON DF (1987). The frontal lobes revisited. *The Frontal Lobes and Control of Cognition and Memory*. *IRBN, New York*, 141-158.
- ŞANLI E, PİŞTOF S (2016). Yeni bir kavram önerisi olarak toplumsal şema ve atasözlerine bilişsel davranışçı pencereden bir bakış, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi* **2**: 85-93.

- THOMA P, HENNECKE M, MANDOK T, WAHNER A, BRÜNE M, JUCKEL G, DAUM I (2009). Proverb comprehension impairments in schizophrenia are related to executive dysfunction. *Psychiatry research*, **170(2-3)**:132-139.
- TSAI CI, THOMAS M (2011). When does feeling of fluency matter? How abstract and concrete thinking influence fluency effects. *Psychological Science*, **22(3)**: 348-354.
- TÜM G (2010). Atasözlerinin Değişik Kültür ve Dilleri Anlamadaki Rolü. *Turkish Studies*, 2010, **5(4)**: 663-678.
- UEKERMANN J, THOMA P, DAUM I (2008). Proverb interpretation changes in aging. *Brain and Cognition*, **67(1)**: 51-57.
- UZUN F (2017). Çoklu Madde Bağımlılarında Ödüle Duyarlılık ve Çoklu Madde Kullanımın Yönetici/Yürütücü İşlevler Üzerinde Etkisi (Master's thesis, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans Programı).
- VAN LANCKER D (1990). The neurology of proverbs. *Behavioural Neurology*, **3(3)**: 169-187.
- WECHSLER D (1981). Wechsler Adult Intelligence Scale Revised manual. New York: The Psychological Corporation.
- YAMAGUCHI H, MAKİ Y, YAMAGUCHI T (2011). A Figurative Proverb Test for Dementia: Rapid Detection of Disinhibition, Excuse and Confabulation, Causing Discommunication. *Psychogeriatrics*, **11(4)**: 205-211.
- YAVUZER H (1999). Çocuk Psikolojisi. 18. Baskı, Remzi Kitabevi.
- YILDIZ TG, KARA HGE, TANRIBUYURDU EF, GÖNEN M (2014). Öz düzenleme becerilerinin öğretmen çocuk etkileşiminin niteliğine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, **39**:176.
- YILMAZ S, KAFADAR H (2018). Investigation the Relationship between Big Five Personality Dimensions and Executive Functions via Structural Equation Model. In *Yeni Symposium* (Vol. **56**, No. 1).
- ZELAZO PD, MÜLLER U (2002). Executive function in typical and atypical development. *Blackwell handbook of childhood cognitive development*, 445-469.
- ZELAZO PD, MÜLLER U, FRYE D, MARCOVİTCH S, ARGİTİS G, BOSEOVSKI J, CARSLON SM (2003). The development of executive function in early childhood. *Monographs of the society for research in child development*, 1-151.

EKLER

Ek- 1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Tarih: ... / ... /

Bu çalışmanın amacı, bireylerin soyutlama becerilerini ölçmeyi hedefleyen bir atasözleri ölçeği geliştirmektir. Lütfen aşağıdaki soruları dikkatle okuyarak, eksiksiz bir şekilde ve samimiyetle cevaplayınız. Bilgileriniz kesinlikle gizli tutulacak ve bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

- 1) Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
- 2) Yaşınız:
- 3) Medeni durumunuz:
Bekar ()
Evli ()
Dul ()
Boşanmış ()
- 4) Eğitim durumunuz (yıl olarak) :.....
- 5) Bir doktor tarafından tanısı konmuş herhangi bir psikiyatrik ya da nörolojik hastalığınız var mı?
Evet () Hayır ()
Evet ise hastalığın adı:
- 7) Telefon numaranız:.....

Ek- 2. Atasözleri Ölçeği

1.	Abdal ata binince bey oldum sanır, şalgam aşı girince yağ oldum sanır.	
2.	Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.	
3.	Ağaç ne kadar uzasa göğe ermez.	
4.	Akıl yaşta değil baştadır.	
5.	Al elmaya taş atan çok olur.	
6.	Ateş düştüğü yeri yakar.	
7.	Bir elin nesi var iki elin sesi var	
8.	El kazanı ile aş kaynamaz.	
9.	Evdeki hesap çarşıya uymaz.	
10.	Görünen köy kılavuz istemez.	
11.	Gülme komşuna, gelir başına.	
12.	Kedi uzanamadığı ciğere mundar der.	
13.	Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler.	
14.	Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas.	
15.	Sakalla olaydı kişi, keçiye danıştırlardı her işi.	
16.	Sakla samanı gelir zamanı.	
17.	Sen dede ben dede, bu atı kim tımar ede.	
18.	Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	
19.	Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	
20.	Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.	

Ek- 3. Standardize Mini Mental Test

YÖNELİM (Toplam puan 10)

- Hangi yıl içindeyiz ()
Hangi mevsimdeyiz ()
Hangi aydayız ()
Bu gün ayın kaç ()
Hangi günde ()
Hangi ülkede yaşıyoruz ()
Şu an hangi şehirde bulunmaktasınız ()
Şu an bulunduğunuz semt neresidir ()
Şu an bulunduğunuz bina neresidir ()
Şu an bu binada kaçınca kattasınız ()

KAYIT HAFIZASI (Toplam puan 3)

- Size birazdan söyleyeceğim üç ismi dikkatlice dinleyip ben bitirdikten sonra tekrarlayın
(Masa, Bayrak, Elbise) (20 sn süre tanır) Her doğru isim 1 puan ()

DİKKAT VE HESAP YAPMA (Toplam puan 5)

- 100'den geriye doğru 7 çıkartarak gidin. Dur deyinceye kadar devam edin.
Her doğru işlem 1 puan. (100, 93, 86, 79, 72, 65) ()

HATIRLAMA (Toplam puan 3)

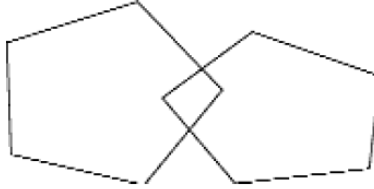
- Yukarıda tekrar ettiğiniz kelimeleri hatırlıyor musunuz? Hatırladıklarınızı söyleyin.
(Masa, Bayrak, Elbise). ()

LİSAN (Toplam puan 9)

- a) Bu gördüğünüz nesnelere isimleri nedir? (saat, kalem) 2 puan (20 sn tut) ()
b) Şimdi size söyleyeceğim cümleyi dikkatle dinleyin ve ben bitirdikten sonra tekrar edin.
"Eğer ve fakat istemiyorum" (10 sn tut) 1 puan ()
c) Şimdi sizden bir şey yapmanızı isteyeceğim, beni dikkatle dinleyin ve söylediğimi yapın.
"Masada duran kâğıdı sağ/sol elinizle alın, iki elinizle ikiye katlayın ve yere bırakın lütfen"
Toplam puan 3, süre 30 sn, her bir doğru işlem 1 puan ()
d) Şimdi size bir cümle vereceğim. Okuyun ve yazıda söylenen şeyi yapın. (1 puan)

"GÖZLERİNİZİ KAPATIN" (arka sayfada) ()

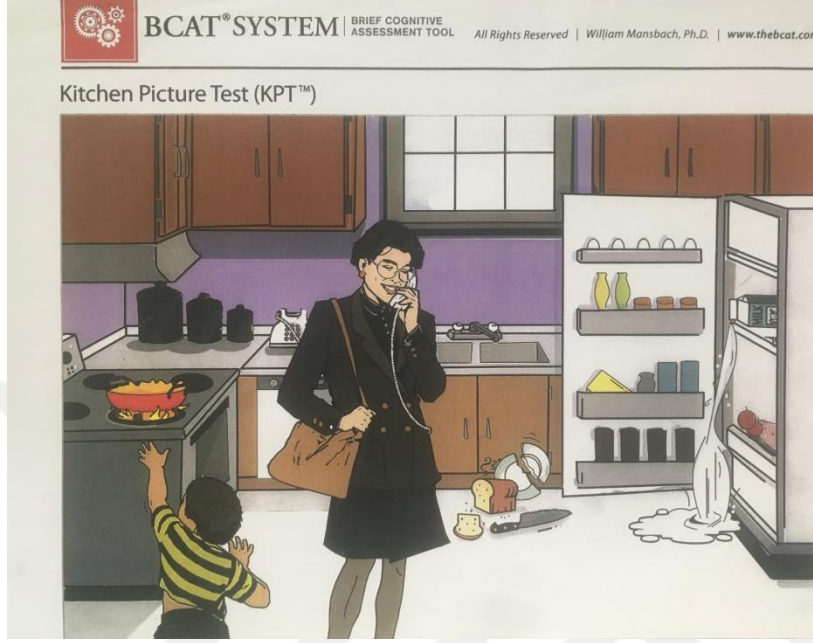
- e) Şimdi vereceğim kâğıda aklınıza gelen anlamlı bir cümleyi yazın. (1 puan) ()
f) Size göstereceğim şeklin aynısını çizin. (arka sayfada) (1 puan) ()

Ek- 4. Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği

GÖRSEL MEKANSAL / YÖNETİCİ İŞLEMLER		SAAT çizme (On biri on geçe) (3 puan)		PUAN			
		<p>Küp Kopyalama</p>					
☐		☐					
		Çevresi	Rakamlar	Kollar	___/5		
		☐	☐	☐			
ADLANDIRMA							
☐		☐		☐			
				___/3			
BELLEK							
Kelime listesini okuyun ve hastaya tekrar ettirin. İki deneme yapın, 5 dakika sonra tekrar sorun.		BURUN	KADİFE	CAMI	PAPATYA	MOR	Puan yok
		1. deneme					
		2. deneme					
DİKKAT							
Sayı listesini okuyun (1 sayı / san.) Hasta sayıları baştan sona doğru saymalı.		Hasta sayılar sondan başa doğru saymalı		☐ 2 1 8 5 4 ☐ 7 4 2	___/2		
Harf listesini hastaya okuyun. Hastaya her A harfi okunduğunda masaya el ile vurmastır söyleyin. İki veya daha fazla hata var ise puan vermeyin.		☐ FBACMNAAJKLBAFAKDEAAAJAMOF AAB		___/1			
100 den başlayarak yedişer çıkarma		☐ 93	☐ 86	☐ 79	☐ 72	☐ 65	___/3
		4 veya 5 doğru çıkarma: 3 puan, 2 veya 3 doğru çıkarma: 3 puan, 1 doğru: 1 puan, 0 doğru 0 puan.					
LİSAN							
Tekrar ettirin: Tek bildiğim bugün yardıma ihtiyacı olan kişinin Ahmet olduğudur.		Köpekler odadayken kedi hep kanapenin altında saklanır.		☐ ☐	___/2		
Akıcı / 1 dakikada K harfi ile başlayan maksimum sayıda kelime saydırın.		☐ _____ N ≥ 11 kelime		___/1			
SOYUT DÜŞÜNME							
Benzerlik, Öm, muz-portakal = meyve.		☐ tren • bisiklet	☐ saat • cetvel	___/2			
GEÇİKMELİ HATIRLAMA							
Kelimeleri İPUCU OLMADAN hatırlama		BURUN	KADİFE	CAMI	PAPATYA	MOR	___/5
		☐	☐	☐	☐	☐	
Kategori ipucu		Sadece İPUCUSUZ hatırlanan kelimeler için puan verin					
Çoklu seçmeli ipucu							
YÖNELİM							
☐ Gün		☐ Ay	☐ Yıl	☐ Gün adı	☐ Yer	☐ Şehir	___/6
© Z.Noarredine MD Versiön November 7, 2004 www.mocatest.org		Normaliz: 26 / 30		TOPLAM ___/30 ≤ 12 yıl eğitim için 1 puan ekleyin			

Ek- 5. Mutfak Resmi Testi

Mutfak Resmi Testi (MRT)	
ALT ÖLÇEK PUANI	
BÖLÜM A: İFADE EDİCİ DİL	
Yönergeler: “ Şimdi size bir resim göstereceğim. Lütfen ne gördüğünüzü bana anlatın.” Puanlama: 2 = Görünür hiçbir bozukluk yok, 1 = Orta düzeyde bozukluk, 0 = Ciddi bozukluk 1) Akıcılık (Spontan Sözel Çıktının Niteliği) 2 1 0 2) İsimlendirme (Nesneleri Doğru Olarak İsimlendirme Yeteneği) 2 1 0 3) Tekrarlama (Kelimleri Tekrarlama ya da Perseverasyon /Takılma) 2 1 0 4) Yerine Kelime Koyma (Doğru Olmayan Kelimelerle Sürdürme) 2 1 0 5) Neolojizm-Yeni Kelimeler Kullanma (Kelime İcat Etme) 2 1 0	_____/ 10
BÖLÜM B: PRATİK YARGILAMA	
Yönergeler: “ Bu resimde güvenlik ilgili sorunlar var. Bunların neler olduğunu bana lütfen söyleyin. Şimdi, bunları güvenlik açısından nasıl sıralayacağımızı bana söyleyin. Çözülmesi gereken en önemli sorunu, daha sonra ikinci en önemli sorunu ve ondan sonra da üçüncüyü bana söyleyin.” [Daha sonra eğer açık değilse, hastadan sıralamasının mantığını açıklamasını isteyin.] “Tamam, şimdi bana her durumu nasıl çözeceğinizi ya da nasıl baş edeceğinizi söyleyin.” 1) Hasta 3 sorun durumu belirlemede midir? 3 2 1 0 2) Bir bütün olarak, sıralamanın mantıklı bir önemi var mı? 2 (var) 1 (kısmen var) 0 (yok) 3) Her sorun durum için, sorun çözme yolu uygun mu? 3 2 1 0	_____/ 8
BÖLÜM C: GÖRSEL BELLEK	
Yönergeler: “Kısa bir süre önce, size güvenlik sorunlarının bulunduğu bir resim gösterdim. Şimdi bana bu sorunların neler olduğunu lütfen söyleyin.” Puanlama: 3 = 3’ü Yeniden hatırlanmışsa, 2 = 2’si Yeniden hatırlanmışsa, 1 = 1’i Yeniden hatırlanmışsa 0 = Hiçbiri Yeniden hatırlanmamışsa Üç sorun durumun doğru biçimde yeniden hatırlanması? 3 2 1 0	_____/ 3
SONUÇLAR	TOPLAM PUAN
	_____/ 21

Ek- 6. Wechsler Yetişkinler için Zeka Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu Yargılama Alt Ölçeği

- 1.Çamaşırlarımızı niçin yıkarız ?
2. Eğer sokakta üzeri pullu, adresi yazılmış, ağzı kapatılmış bir zarf bulsanız ne yapmanız gerekir?
- *3. Birçok yiyeceği pişirerek yeriz. Nedenlerinden bazılarını söyleyin.
4. Sinemadayken ateş ve duman çıktığını ilk olarak siz görseniz ne yapmanız gerekir?
- *5. Niçin çocuklar için ayrı iş yasaları gereklidir?
6. Neden bazı insanlar arkadaşları yerine bankalardan borç para almayı tercih ederler?
7. Doğuştan sağır olanlar niçin konuşmayı zor öğrenirler?
8. Devlet neden resmi nikahı gerekli görür?
9. Niçin vergi ödemeliyiz?
10. Gündüz ormanda kayboldanız yolunuzu nasıl bulursunuz?
11. Bazı ilaçları almak için doktor reçetesine neden gerek vardır?
12. Şehirdeki araziler niçin köy ve kasabalardakilerden daha pahalıdır?
- *13. Sadece çocukların yargılandığı çocuk mahkemelerine niçin gerek vardır?
14. “ Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır.” atasözü ile ne anlatılmak isteniyor?
15. “ Dereyi görmeden paçaları sıvamamalı.” atasözü ile ne anlatılmak isteniyor?
16. Demokrasilerde özgür basın neden gereklidir?

Ek- 7. Wechsler Yetişkinler için Zeka leği Gözden Geirilmif Formu Benzerlikler
Alt leği

Test Maddeleri

1. Portakal – Muz
2. Köpek- Aslan
3. Göz- Kulak
4. Gemi- Otomobil
5. Palto- Takım Elbise
6. Dğme- Fermuar
7. Balta- Testere
8. Kuzey- Batı
9. Hava-Su
10. Masa- Sandalye
11. Yumurta- Tohum
12. Őir- Heykel
13. İş- Oyun
14. Ödül- Ceza

Ek- 8. Atasözleri Ölçeği Yanıt Anahtarı

1.	Abdal ata binince bey oldum sanır, şalgam aş girince yağ oldum sanır.	*Kimi görgüsüz ve eğitimsiz kimseler bir rastlantı sonucu lâıyk olmadıkları önemli bir işin başına geçseler ya da bir mevki elde etseler, aptalca davranmaya, o yerin adamı gibi görünmeye ve böbürlenmeye başlarlar. *Görgüsüz kimse tesadüfen layık olmadığı bir imkana kavuşsa, bu durum kendisinin hakkı imiş gibi davranır, aptalca böbürlenir. Tesadüfen elde edilen makam ve mevkiler, bunları elde eden kimse için bir şımarma ve böbürlenme vesilesi olur.
2.	Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.	*Çocuklar anne ve babalarından, küçükler büyüklerinden gördüklerini yapmaya özenirler. * Çocuklar büyüklerinden son derece etkilenirler. Bir insanın alışkanlıkları ve eğilimleri ne ise çocukları da kendisine benzer.
3.	Ağaç ne kadar uzasa göğes ermez.	*İnsan herhangi bir konuda ne kadar yükselirse yükselsin, her zaman bir yerde durur. Erişilmesi doğa yasalarına aykırı olan yüksekliğe çıkamaz ve bunun sınırlarını aşamaz.
4.	Akıl yaşta değil baştadır.	* Bir kimsenin yaşı büyümekle akılı da büyümmez. Bazı gençler vardır ki kendilerinden çok yaşlı olanlardan daha akıllıdır. * Bir kimsenin yaşı büyümekle organları büyür, boyu uzar. Fakat akıl doğuştan geldiği şekliyle kalır. İnsan büyümekle akılı büyümmez. Nice gençler vardır ki, saç sakalı ağarmış olanlardan daha akıllıdır.
5.	Al elmaya taş atan çok olur.	*Değerli, güzel ve çekici olan şey herkesin dikkatini çeker. Kimileri onu elde etmeye çalışırken, kimileri de kıskançlığa düşüp onun aleyhinde çalışır. * Güzellere musallat olan, değerli insanlara çatan, parlak yeri elde etmeye çalışan çok olur.
6.	Ateş düştüğü yeri yakar.	* Bir felâket ya da üzücü olay yalnızca başına gelene, ilgili kimselere acı verir; onların yüreklerini yakar. Başkalarının, uzak kimselerin duydukları acı, gösterdikleri üzüntü ise yüzeyseldir; kalıcı değil, gelip geçicidir.
7.	Bir elin nesi var iki elin sesi var.	* İnsanın gücü sınırlıdır. Kişi her işi tek başına halledemez. Tek başına halletmeye kalktığında mutlaka başaramayacağı işler olacaktır. Bu durumda, işleri başarabilmek için başkalarıyla işbirliğine, dayanışmaya girer. Güçleri birleştirerek zor işlerin altından böylelikle kalkar.
8.	El kazanı ile aş kaynamaz.	* Başkasının hazırladığı imkânları kendi hesabımıza kullanarak iş yapamayız. Her an imkânlar geri alınıp iş

		yarıda kalabilir, başarısız olabiliriz. * Önemli bir işimizi, başkasının yardımı ile başaramayız. Bize yapılan yardım her an durdurulabilir; işimiz yarıda kalır.
9.	Evdeki hesap çarşıya uymaz.	* Hayatta çoğu işimiz için önceden planlar, programlar yapar, hayatımızı ona göre şekillendiririz. Planlanan durumlar her zaman istenildiği gibi olmayabilir, planlanan durumlar ile ulaşılan sonuç her zaman aynı olmayabilir. Uygulamada bazı terslikler olabilir. Bu nedenle her zaman türlü ihtimallerle karşılaşacağımız unutulmamalı, sürprizlere hazırlıklı olmalıyız.
10.	Görünen köy kılavuz istemez.	* Apaçık ortaya çıkan belli gerçekler karşısında duraksamak, ayrıca bir açıklama yapmaya kalkışmak yersizdir.
11.	Gülme komşuna, gelir başına.	* Birinin başına gelen kötü bir durum, gün olur senin de başına gelebilir. Başına gelen felâkete başkalarının gülmesi seni nasıl incitirse, senin başkalarının kötü hâline gülmen de onları incitir. O hâlde birilerinin başına gelen kötü durumdan ötürü, onlarla sakın alay etme.
12.	Kedi uzanamadığı ciğere mundar der.	*Kişi elde edemediği şeyi istemiyormuş, beğenmiyormuş gibi görünür.
13.	Koyunun bulunmadığı yerde keçiyeye Abdurrahman Çelebi derler.	*Ortamda tecrübeli veya ehil insanlar bulunmadığında, tecrübesiz veya toy insanlara hak ettiğinin üstünde önem gösterilir. *İstenilen nitelikteki şey bulunamadığında onun daha düşük nitelikte olanına da razı olunur.
14.	Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas.	* Sabretmesini bilen kişi olmayacak gibi görünen işlerde bile başarı kazanır. Sabretmesini bilen kimse hiç umulmadık başarılar elde eder.
15.	Sakalla olaydı kişi, keçiyeye danışılardı her işi.	* Sakal, kişiye değer kazandırmaz.
16.	Sakla samanı gelir zamanı.	* Gereksiz görülen, işe yaramaz, değersiz kabul edilen en küçük şey günün birinde lâzım olabilir. Bu sebeple önemsiz gördüğümüz şeyleri atıp elden çıkarmamalı, onları saklamalıyız.
17.	Sen dede ben dede, bu atı kim tımar ede.	* Kişi, üzerine düşen işten kaçmayıp onu yapmalıdır. Herkes işini bir kenara bırakıp keyfini düşünürse işler ortada kalır, bir sonuç alınmadığı gibi iş düzeni de bozulur, karışıklık çıkar, tatsızlık başlar. * Herkes kendisini buyurucu durumda görür, iş yapmakla yükümlü saymazsa ortadaki işi kim yapar?
18.	Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.	* Bir olaydan gerekli dersi alan, zarar gören kimse, ona benzer bir işle karşılaştığında uyanık davranır; tedbirli olur. *Bir kişi, tedbirsizlik veya bilgisizlik nedeniyle yaptığı bir işten zarar görürse, sonrasındaki benzer işleri yaparken

		kılı kırk yarar, gerekli tedbirleri alır, aşırı titiz davranır. Bir davranışı kendisine pahalıya mal olan kimse, benzeri durumlar karşısında çok ihtiyatlı davranır.
19.	Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	* Sert ve kırıcı olmayan, yumuşak, hoşça giden, gönül alıcı, okşayıcı, etkileyici, inandırıcı ve yerinde söylenmiş söz insanın hoşuna gider; bu söz en azgın kişinin bile inadını kırar, onu yumuşatır ve yola getirir. * İnsanı hem olumlu hem de olumsuz yönde en çok etkileyen sözdür. Acı ve kırıcı söz kalp incitir, dostu düşman yaparken; tatlı ve gönül okşayıcı bir söz en zararlı kimseyi bile bizim lehimize çevirir, dostumuz yapar. Sözün etkisi hiçbir zaman unutulmamalıdır.
20.	Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.	* Bir işin başarılmasında türlü sıkıntılara katlanıp sabretme, azim ve gayret gösterme, uzun süre çalışıp emek verme son derece önemlidir. Bütün bunları yerine getiren kişi önünde sonunda bu davranışının yararını görür; bir mükâfata mutlaka kavuşur.

Ek- 9. Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmanın adı: Atasözleri Ölçeği'nin Sağlıklı Bireylerde Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

“Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Adli Bilimler Enstitüsü, Adli Psikoloji Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

Çalışmanın amacı; atasözleriyle sağlıklı bireylerin soyutlama becerilerini ölçmek amaçlanmaktadır. Bu çalışma sayesinde bireylerin bilişsel becerilerinin değerlendirilmesi konusunda yeni bilgiler elde edilebilmeyi ve bu alana soyutlama becerisini ölçmeyi hedefleyen Atasözleri Ölçeği'ni kazandırma planlanmaktadır. Bu çalışmaya katılım koşulları arasında 20 yaş veya üstü olmanın yanında en az ilkokul mezunu olmak şartı yer almaktadır. Katılımcılar aydınlatılmış onam formunu okuyup imzaladıktan sonra sosyodemografik veri formları dolduracak ve bu bireylere zihinsel becerileri değerlendirmek amacıyla çeşitli nöropsikolojik test ve ölçekler uygulanacaktır. Bu uygulamalar yaklaşık olarak 1-1,5 saat sürecek olup tek seansta yüz yüze yapılacaktır. Katılımcılara nöropsikolojik testler bir psikolog (Psikolog Hülya AYDIN tarafından uygulanacaktır. Katılımcılara Atasözleri Ölçeği' nin yanısıra, genel beyin/ bilişsel işlevlerini değerlendirmek amacıyla Standardize Mini Mental Test, Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği, çalışma belleği ve soyutlama becerilerini değerlendirmek için Wechsler Yetişkinler için Zeka Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formunun Yargılama ve Benzerlikler alt ölçekleri ve yargılama becerilerini değerlendirmek için de Mutfak Resmi Testi uygulanacaktır. Bu çalışmaya Şubat- Nisan 2019 tarihleri arasında Uşak ilinde yaşamakta olan, herhangi bir psikiyatrik ya da nörolojik hastalığı bulunmayan 120 sağlıklı bireyin katılımı planlanmaktadır. Bu araştırmaya katılmak ya da araştırmaya katıldıktan sonra sonuna kadar devam etmek tamamen gönüllük ilkesine bağlıdır. Bu araştırmaya katılma sizin için herhangi bir risk içermemektedir. Araştırmaya katılmayı kabul etmemeniz veya araştırmayı yarıda bırakmanız halinde herhangi bir olumsuz durumla karşı karşıya kalmayacağınız temin edilmektedir. Herhangi bir sebeple araştırmaya katılmayı veya devam etmeyi reddetmeniz halinde size ait veriler araştırmaya dahil edilmeyip bilgileriniz saklı tutulacaktır. Bunun yanında araştırmacı tarafından çalışmadan çıkarılmanız halinde de size ait veriler titizlikle saklı tutulacak ve araştırmada

kullanılmayacaktır. Çalışmaya katılmayı kabul ettiğinizde, belirtilen zamanda görüşmeye gelmeniz ve testlerin uygulanmasına izin vermeniz dışında herhangi fazladan bir yükümlülüğünüz olmayacaktır. Ayrıca, bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır. Kimlik bilgileriniz ve elde edilen verilerin gizliliği araştırmacılar tarafından sağlanacak olup, başka herhangi bir maksatla kullanılmayacaktır. Eğer araştırmaya katılmayı kabul ederseniz doldurduğunuz formlar istatistiksel karşılaştırma amaçlı kullanılacaktır. Doldurduğunuz cevap formlarıyla kişisel bilgileriniz zarflara konulacak ve gizlilik sağlanacaktır. Sizinle ilgili bilgiler gizli tutulacak, ancak çalışmanın kalitesini denetleyen görevliler, etik kurullar ya da resmi makamlarca gereği halinde incelenebilecektir. Verilerin toplanmasından sonra araştırma sonlandığında arzu ederseniz araştırmanın sonuçları konusunda size bilgi verilecektir. Araştırmayla ilgili herhangi bir sorunuz ya da sorunuz olduğunda Hülya AYDIN' a aydinhulya89@gmail.com veya 0535 858 79 98 nu.lu telefondan ya da Doç. Dr. Gülbahar BAŞTUĞ'a baharbastug@gmail.com mail ya da 0532 372 25 63 no'lu telefondan ulaşabilirsiniz.

“Yukarıda okuduğum çalışma ile ilgili bilgiler bana sözlü olarak da iletildi. Şahsımdan alınan bilginin yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağı ve kimlik bilgilerimin gizli tutulacağı bana anlatıldı. Araştırmaya katılımımın tamamen gönüllük ilkesine bağlı olduğunu, eğer istemezsem bu çalışmaya katılmayabileceğimi, daha sonraki görüşmeleri kabul etmeyebileceğimi ve istediğim zaman çalışmadan çıkabileceğimi, ayrıca kendi rızam olsun ya da olmasın, araştırmacılar tarafından da çalışmadan çıkarılabileceğimi biliyorum. Bu çalışmanın bana mali yük getirmeyeceği söylendi. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim. Bu belgenin bir kopyası da tarafıma verildi.”

Katılımcının Adı Soyadı

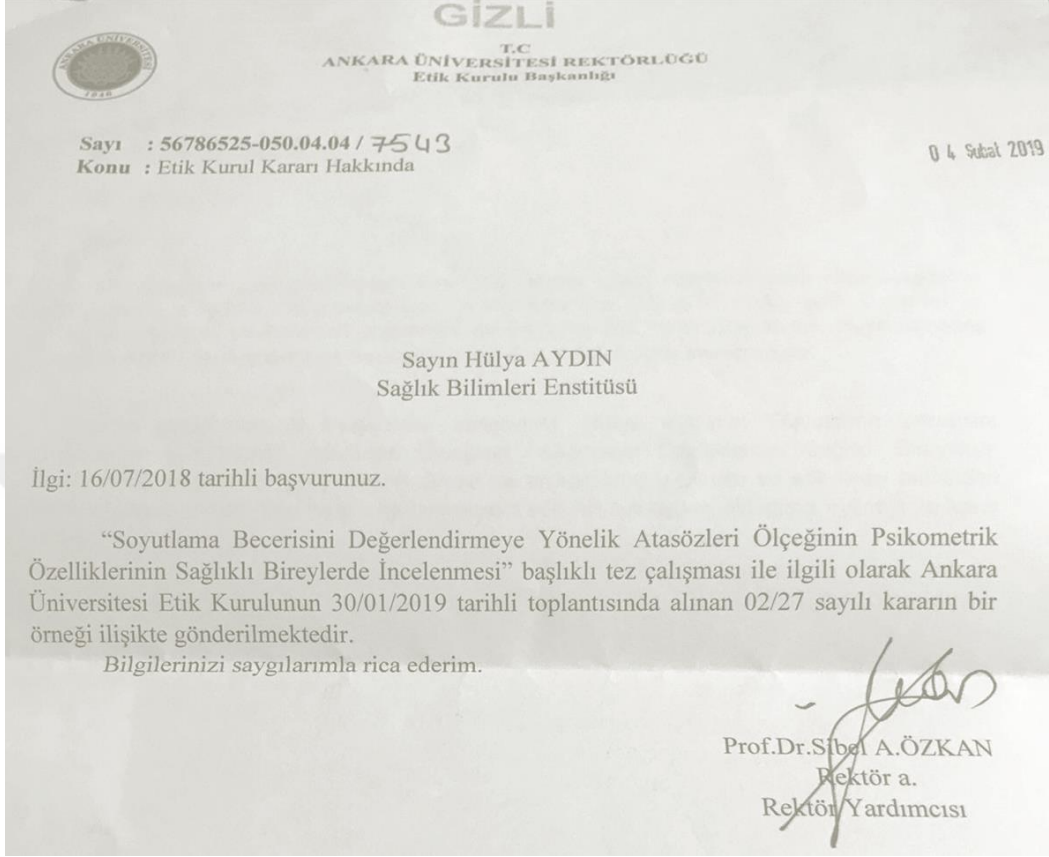
Araştırmacının Adı Soyadı

Hülya AYDIN

İmza / Tarih

İmza / Tarih

Ek-10. Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi :30/01/2019

Toplantı Sayısı :02

Karar Sayısı :27

27-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden **Hülya Aydın**'in "Soyutlama Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Atasözleri Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin Sağlıklı Bireylerde İncelenmesi" başlıklı tez çalışması ile ilgili 16/07/2018 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, **Hülya Aydın**'in "Soyutlama Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Atasözleri Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin Sağlıklı Bireylerde İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasının, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
30/01/2019

Prof.Dr.Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

I-Bireysel Bilgiler

Adı: Hülya

Soyadı: AYDIN

Doğum yeri ve tarihi: İmranlı/ SİVAS- 31.07.1989

T.C: 68125084688

Medeni Durumu: Bekar

İletişim adresi :Durak Mah. 1. Gazi Sok. No:14 D:4 Merkez/ UŞAK

Telefon : 0535 858 79 98

II-Eğitimi

2019-Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Psikoloji Yüksek Lisans

2013- İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

2013- Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Felsefe Programı

Yabancı Dili:

YDS- İngilizce-67,5

TELC- Fransızca-B1

III- Ünvanları

2013- Psikolog

IV- Mesleki Deneyimi

Uşak Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü- Psikolog

Hacıbektaş Rifat Kartal Huzurevi Müdürlüğü- Psikolog